

Långsiktig Ekonomisk Planering

Österåkers Kommun 2024-2033

Innehåll

1. Inledning	3
2. Var kommer vi ifrån?	7
3. Vart är vi på väg?	8
4. Hur många kommer vi att bli?	11
5. Vad händer i vår omvärld?	15
6. Hur ser arbetsmarknaden ut?	18
7. Hur finansierar vi vår verksamhet?	21
8. Vad kostar verksamheten?	23
9. Vad blir kommunens resultat?	31
10. Risker och osäkerhetsfaktorer	32
11. Sammanfattning	33

I Inledning

Att göra en långsiktig ekonomisk planering med ett tioårsperspektiv, som uppdateras vartannat år, skapar goda förutsättningar för att kunna möta kommunens tillväxt framöver och att fortsätta leverera service och tjänster med hög kvalitet.

I.1 Varför är det viktigt med en långsiktig ekonomisk planering?

Syftet med den långsiktiga ekonomiska planeringen är att verka för en hållbar ekonomisk utveckling och skapa ett underlag som beskriver förväntad utveckling i kommunen på lång sikt. Dokumentet ska utgöra underlag för framtida politiska beslut och ska ligga till grund för den treårsbudget som kommunen årligen tar fram.

I den långsiktiga planeringen samlas de ekonomiska och verksamhetsmässiga konsekvenserna av exempelvis demografiska förändringar, vilket ger kommunen möjlighet att göra medvetna prioriteringar. Det ger även kommunen möjlighet att vara förberedd och kunna hantera oförutsedda konjunktursvängningar. En robust ekonomi och en god ekonomisk hushållning är en viktig

förutsättning för att kunna förverkliga Österåkers kommuns vision.

Enligt befolkningsprognosen 2023 beräknas befolkningen i kommunen öka från 49 138 (31 december 2022) till över 65 000 år 2033 – en ökning motsvarande drygt 30 procent på 10 år. Likt kommunens prognos visar prognoser på nationell nivå att den demografiska sammansättningen av befolkningen kommer att förändras. Allt fler lever allt längre och de äldsta åldersgrupperna är de som procentuellt sett kommer att växa mest framöver.

Befolkningstillväxten innebär både stora möjligheter för kommunen, men också stora utmaningar. Med en ökande befolkning ökar skatteintäkterna, men även behovet av investeringar i kommunalt finansierade verksamheter. Det är viktigt att kommunen på ett hållbart sätt kan möta det ökade behovet av service och

investeringar och att Österåker skapar goda ekonomiska förutsättningarna för att göra det.

Kommunens vision och övergripande mål pekar ut riktningen och ambitionsnivån för Österåkers kommun. Översiktsplan för Österåkers kommun 2040 är den strategiska plan som beskriver kommunens riktning i fråga om mark-, och vattenanvändning, bebyggelseutveckling riksintressen och allmänna intressen i övrigt. I kommunens budget ska verksamhetsmål, finansiella mål, samt riktlinjer som är av betydelse för en god ekonomisk hushållning anges. Resultatet ska sedan utvärderas i förvaltningsberättelsen i delårsbokslutet och årsbokslutet för att visa om måluppfyllelsen är förenlig med de mål Kommunfullmäktige beslutat om.

1.2 Läsanvisning

Rapporten beskriver förutsättningarna för kommunen, samt hur Österåker planerar ekonomin för de kommande tio åren.

Kapitel 1-3 är en inflygning till resterande del av rapporten. De beskriver vad långsiktig ekonomisk planering är, hur kommunen har utvecklats historiskt och Österåkers vision framåt.

Kapitel 4-6 beskriver omvärldsfaktorer som påverkar kommunens förutsättningar, exempelvis befolkningsutvecklingen, arbetslöshet och samhällsekonomi.

Kapitel 7-11 beskriver kommunens ekonomi och hur planering ser ut framåt. Intäkter, kostnader, utmaningar och risker lyfts under den här delen. En sammanfattning visar hur Österåker bör hantera ekonomin under den kommande tioårsperioden.

1.3 Tillvägagångssätt

Arbetet grundar sig i kommunens nybyggnationsprognos. Denna prognos ligger sedan till grund för väsentliga antagande vid framtagande av kommunens befolkningsprognos.

Arbetet omfattar kommunens samtliga verksamhetsområden men i rapporten lyfts de områden fram med störst inverkan på kommunens ekonomi. Fokus har legat på utvecklingen av volymerna och nyttjandegrad samt identifierade investeringsbehov.

Inom respektive verksamhetsområde har en omvärldsanalys gjorts och en långsiktig ekonomisk plan tagits fram utifrån kommunens nybyggnationsprognos och befolkningsprognos. Prognoserna sträcker sig från 2023 fram till 2033, där osäkerheten i prognoserna ökar i slutet av prognosperioden och där 2028 och framåt ska ses som en utblicksperiod.

Projektet har letts av enheten ledningsstöd på ekonomiavdelningen, och har haft en arbetsgrupp med sakkunniga och controllers från respektive verksamhetsområde. Det är i förvaltningarna och facknämnderna som sakkunskapen finns gällande respektive verksamhetsområde och dess framtida utveckling och behov. Delaktighet och förankring i arbetet med rapporten är viktig för att dokumentet ska kunna fungera som ett bra och tillförlitligt underlag för framtida budget- och verksamhetsplanering.

Rapporten är framtagen av tjänsteorganisationen och utgår från kommunens vision och mål, redan fattade politiska beslut, strategiska planer såsom Översiktsplanen, samt antaganden om framtida utveckling utifrån tjänsteorganisationens sakkunskap.

I.4 Avgränsning

I den långsiktiga ekonomiska planeringen har investeringsbehovet till delar behövt uppskattas med schabloner. Likaledes har inte heller någon exakt bedömning kunnat ske av omfattningen av den exploatörsfinansierade investeringsvolymen eller den exakta fördelningen mellan anslagsfinansierade och exploatörsfinansierade investeringar.

I arbetet med befolkningsprognosen har ett huvudscenario tagits fram, liksom ett låg- och ett högscenario. Nämnderna har enbart förhållit sig till huvudscenariot, medan andra delar av texten (se avsnitt Befolkningsprognos – tre scenarier 4.1.3) beskriver eventuella konsekvenser vid olika befolkningsscenarier.

Befolkningsprognosen bygger på antagande om hur många nya bostäder som står inflyttningsklara varje år. I prognosen är en av kommunens detaljplaner överklagad till Mark- och miljödomstolen. Den 1:a september upphävde domstolen detaljplanen ”Näsängen”, vilket gör att befolkningsprognosen från år 2028 är osäker.

I.5 God ekonomisk hushållning

God ekonomisk hushållning* är en viktig del i kommunkoncernens hållbara utveckling. God ekonomisk hushållning handlar om att kommunen ska använda offentliga medel på ett effektivt och ändamålsenligt sätt som gör att dagens kommuninvånare får ut så mycket

som möjligt för sina skattepengar, och att morgondagens kommuninvånare försäkras minst samma servicenivå som dagens kommuninvånare.

För att uppnå en god ekonomisk hushållning har kommunen tagit fram övergripande mål för nämnder och bolag samt finansiella mål och förutsättningar för verksamheten.

I.6 Vision och mål

Kommunens vision och övergripande mål pekar ut riktningen och ambitionsnivån för Österåkers kommun. Kommunens vision, *Österåkers Vision 2040*, ska genomsyra kommunens verksamheter och de beslut som fattas om kommunens framtida inriktning.

Kommunens vision lyder:

**Med kvalitet, trygghet och
valfrihet i fokus,
skapar vi en hållbar framtid.
Österåker - möjligheternas skär-
gårdskommun**

I visionen lyfts fyra strategiska områden fram: kvalitet, trygghet, valfrihet och hållbar framtid.

Visionen tydliggörs bland annat genom Kommunfullmäktiges övergripande mål. Inför nuvarande mandatperiod fastslog Kommunfullmäktige fyra övergripande mål som ersätter de sju inriktningsmålen från och med 2024. De nya målen utgår från översiktsplanen och från visionen och pekar ut de prioriterade områdena för arbetet under mandatperioden.

- Österåkers verksamheter präglas av hög kvalitet
- Österåker har en robust och effektiv ekonomi
- Österåker är en trygg kommun för de som vistas, verkar och bor här
- Österåkers utveckling sker med fokus på en hållbar framtid

* Kommunallagen (2017:725) 11 kap 1§ Kommuner och regioner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och i sådan verksamhet som bedrivs genom sådana juridiska personer som avses i 10 kap. 2-6 §§. Fullmäktige ska besluta om riktlinjer för god ekonomisk hushållning för kommunen eller regionen. Om kommunen eller regionen har en sådan resultatutjämningsreserv som avses i 14 §, ska riktlinjerna även omfatta hanteringen av den.
Lag (2019:835).

1.7 Finansiella mål

För att uppnå god ekonomisk hushållning och kunna styra kommunens verksamhet ur ett finansiellt perspektiv krävs finansiella mål som utgör en ram för kommunens verksamhetsplan. Inför budget 2024 har nya finansiella mål tagits fram med ett större fokus på en långsiktig robust och effektiv ekonomi, vilket ger kommunen förutsättningar att kunna möta både oförutsedda konjunktursvängningar och framtida demografiska utmaningar. De övergripande finansiella målen är:

- Kommunens soliditet (inklusive samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt) ska öka över tid
- Kommunens resultat ska, som andel av skatter och bidrag, minst vara 1 procent för budgetåret och 2 procent för mandatperioden
- Mandatperiodens anslagsfinansierade investeringar ska vara självfinansierade
- Nettokostnadsutveckling per invånare ska inte överskrida 3 procent i snitt under mandatperioden

Syftet med första målet är att bygga kommunens betalningsförmåga. Målet mäts genom att titta på trenden för soliditet över en tioårsperiod och målet kan anses uppfyllt om trenden är positiv.

Syftet med andra målet är att skapa en robusthet i kommunens ekonomi. Genom att planera för positiva resultat, både under budgetåret och under mandatperioden, läggs en god grund för att kunna finansiera kommunens framtida investeringar. Målet mäts genom att ställa årets

budgeterade resultat och resultatutfallet över mandatperioden mot skatteintäkter, generella bidrag och tilldelning i utjämningsystemet.

Syftet med tredje målet är att kommunens finansiella handlingsutrymme ska kunna hållas intakt över tid. Därför ska, när den löpande driften finansierats, en tillräckligt stor andel av intäkterna återstå för att kunna finansiera årets investeringar. Målet mäts genom att titta på självfinansieringsgraden och är uppfyllt om 100 procent av de anslagsfinansierade investeringarna finansieras av resultat sett över mandatperioden.

Syftet med fjärde målet är att kommunen över tid ska kunna vidmakthålla en god balans mellan löpande intäkter och kostnader. Detta är viktigt för att fortsatt kunna hålla låg utdebitering av kommuninvånarna och därmed skattesatsen så låg som möjligt.

1.8 Därför behövs positiva resultat

Kommunen har, i och med att befolkningen växer, över tid ett ökat behov av servicekapacitet. Därför bör kommunen ha ett positivt resultat på en nivå som säkerställer att service i framtiden kan tillhandahållas på samma nivå, utan att behöva öka skatteuttaget. Är resultatet över tid tillräckligt för att finansiera hela eller större delen av investeringar och reinvesteringarna, kommer utrymmet för verksamhetens kostnader förbli oförändrad, och därmed kan kommunens potential att tillhandahålla service anses vara intakt.

Konjunkturen påverkar skatteunderlaget och därmed kommunens intäkter. Det är svårt att parera kostnadsutvecklingen vid intäktsvängningar och det finns alltid en viss osäkerhet om vad utfallet för skatter och bidrag blir. Genom ett budgeterat överskott får kommunen en buffert som gör att kommunen bättre kan hantera osäkra prognoser utan att tvingas till kortsiktiga besparingsåtgärder.

Kommunen kan också jobba med ett konjunktur-anpassat budgeterat resultat. Det innebär att under goda tider budgetera för ett större positivt resultat, och under sämre tider ett mindre positivt resultat. Detta skapar utrymme för att undvika neddragningar vid lågkonjunktur.

2 Var kommer vi ifrån?

Nedan beskrivs utvecklingen av Österåker, från dåtid till nutid.

2.1 Historik

Österåker är en plats med lång historia, vilket inte minst märks på bosättningslämningar från sten- och bronsåldern runtom i kommunen. Flera av kommunens orter och samhällen som Stava, Säby, Skånsta och Runö har funnits sedan vikingatiden.

Dagens Åkersberga var länge ett litet stationssamhälle. Under 1950-talet utvecklades Åkersberga till ett av flera förortssamhällen i nordostsektorn och under 1960- och 70-talet hade Åkersberga en kraftig bostadstillväxt med flerbostadshus i centrum omgivet av villaområden. Idag fortsätter Österåker att växa med helt nya bostadsområden och utbyggnad/förtätning av etablerade områden, samtidigt som sommarstugeområden utmed kusten omvandlas till permanentbostäder.

Österåkers kommun har haft en positiv befolkningsökning sedan 1960-talet, med en stark ökningstakt under 2010-talet och framåt. Under pandemin upplevde kommunen ett uppsving i befolkningsökningen som nu har avtagit till lägre nivåer under lågkonjunkturen.

Österåker definieras som pendlingskommun nära storstad och är specialiserad på att vara en boendekommun där många boende pendlar ut till arbetslivet. Netto-pendlingen för arbete är betydande till Stockholm,

Åkers Berga station år 1913

Täby och Solna. Som arbetskommun har Österåker ett småskaligt och främst kommunalt arbetsliv med jobb-tillväxt inom byggsektorn, företagstjänster, samt vård och omsorg/sociala tjänster.

Översiktsplanen för kommunen 2040 beskriver Österåker som en attraktiv skärgårdskommun, med levande landsbygd och aktiva jord och skogsbruk. Åkersberga är en modern stad med småstadskaraktär som erbjuder mötesplatser och aktiviteter för alla.

3 Vart är vi på väg?

Österåkers vision framåt.

Stockholmsregionen är en av Europas snabbast växande storstadsregioner med nära 2,4 miljoner invånare som väntas öka till mellan 3 och 3,7 miljoner invånare 2050. Stockholm har stor betydelse för både Sverige och EU:s utveckling, men en fortsatt samordning och fokus krävs för att regionen fortsättningsvis ska vara attraktiv för människor, investeringar och företagsetablering.

3.1 Regional Utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen (RUFS 2050) ska fungera som en regional utvecklingsstrategi för regionen och pekar delvis ut riktningen för kommunernas långsiktiga planering. Visionen i RUFS 2050 är att Stockholm ska vara Europas mest attraktiva storstadsregion 2050.

I takt med att Stockholm växer, så växer också Österåkers kommun som en del av storstadsregionen. Kommunens översiktsplan *Stad, skärgård och landsbygd – Översiktsplan för Österåkers kommun 2040 (ÖP)* är en del av en långsiktig strategisk planering och anger viljeinriktningen avseende mark- och vattenanvändning. Översiktsplanen är ett viktigt underlag för kommunens planering och prioriteringar. Under 2022-2024 följs Översiktsplanen upp och bland annat kommenteras planens aktualitet. Därefter ska beslut tas om det fortsatta arbetet med översiktsplaneringen. Detta görs inom ramen för det som kallas

Planeringsstrategi reglerad enligt Plan och Byggnadslagen.

Österåker ingår i Sverigeförhandlingen, för en förbättrad kollektivtrafik och ökad tillgänglighet i Stockholmsregionen. För Österåkers del innebär det att Roslagsbanan förlängs till Stockholm City via Odenplan.

I nuvarande översiktsplan och den efterföljande planeringen så ligger fokus på utveckling av kommunens centrala delar och Roslagsbanans stationslägen. Totalt innebär det att cirka 7 000 bostäder ska tillkomma mätt från år 2018 fram till 2035 genom upprättande och genomförande av program och detaljplaner för områden som både ryms inom Sverigeförhandlingen och andra utvecklingsområden inom Österåkers kommun, bland annat Åkersberga stad, Hacksta-Berga, Åkers Runö, Täljö-Gottsunda och Kanalstaden.

Österåker har i ett samarbete med STONO (Stockholm Nordost) satt mål att skapa förutsättningar för 7 000 nya arbetstillfällen. Ett arbete där kommunen behöver vara proaktiv för att skapa de arbetstillfällen som ger förutsättningarna för att nå det stadsliv som beskrivs i översiktsplanen. Läs mer om detta i kapitel 6.3 Kompetensförsörjning.

3.2 Bostadsbyggande

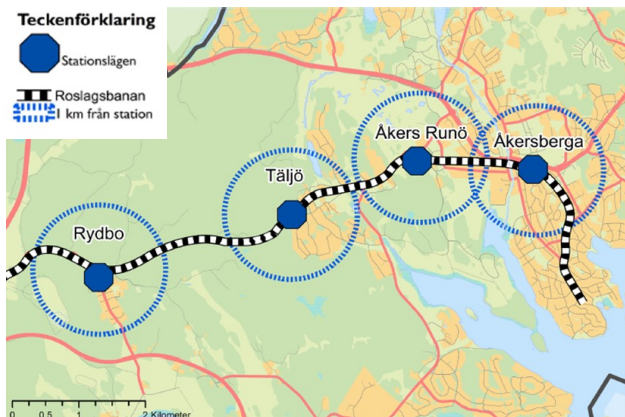
Österåker är en expansiv del av Stockholmsregionen och befolkningsutvecklingen är högre än regionens genomsnitt och har kommit en bit på väg för att möta åtagandena i Sverigeförhandlingen avseende bostadsbyggandet. Kommunens attraktivitet beror på dess skärgård, den förbättrade spårtrafiken till centrala Stockholm och närheten till Arlanda. I kommunen bor i dagsläget cirka 50 000 innevånare. Kommunens mål är att ha 70 000 – 75 000 invånare år 2040.

Det är många aktörer som samspelar på byggmarknaden. Kommuner och stat skapar förutsättningar för byggandet genom planering, lagstiftning, samt tillskapande av finansieringsmöjligheter. Byggföretagen agerar på en efterfrågestyrd marknad där mark- och byggkostnader, möjligheter till finansiering, betalningsvilja och konjunkturläge påverkar möjligheterna. En viktig förutsättning för den regionala utvecklingen är bostadsförsörjningen. Det måste finnas bostäder som människor vill bo i under olika skeenden i livet, arbetsplatser, studiemöjligheter och attraktiva livsmiljöer. Under våren 2023 var Österåkers kommun med i en stor flyttstudie där flytt- och boendepreferenser analyseras. Resultatet från rapporten pekar ut Österåker som en ”vinnare” eftersom kommunen ligger i landets största arbetsmarknadsområde. Österåker är en boendekommun med en stark pendlingsrelation till framförallt Stockholm.

3.3 Planerade Bostäder

Årligen tar kommunen fram en nybyggnationsprognos utifrån information från bland annat bygglov, detaljplaner och planprogram. I Österåker beräknas nybyggnationerna vara relativt få på grund av omvärldssituationen under 2023-2026, för att sedan öka igen från 2027. Under utblicksperioden fram till 2033 väntas byggtakten öka med nya stadsdelar som tar form. Nybyggnationer kommer främst att ske i närheten av Roslagsbanans stationer Åkersberga, Åkers Runö och Täljö i enlighet med Sverigeförhandlingarna.

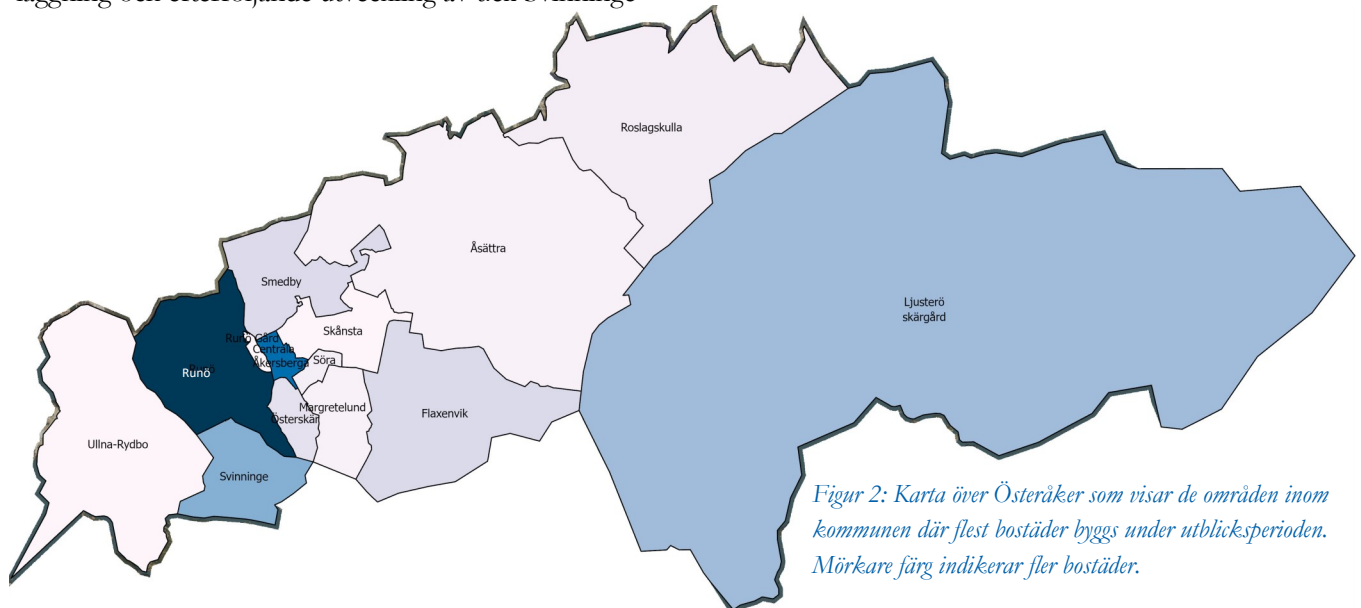

Figur 1: Kartan redovisar roslagsbanans stationer med utvecklingspotential och deras influensområden på 1000m.

I centrala Åkersberga planeras det cirka 3 300 bostäder kring Åkersberga station. Åkers Runö planeras i översiktsplanen att bebyggas med 2 400 bostäder. Inom Täljö-Gottsunda planeras det för cirka 1 300 nya bostäder nära Täljö station.

Detaljplan för Näsängen är överklagad i Mark- och miljödomstol, vilket gör att förutsättningarna för om/när projektet realiserar är mycket osäkra. Antalet bostäder planerade i Näsängen uppgår till totalt cirka 1 700. Den 1:a september 2023 upphävde domstolen detaljplanen för Näsängen, Österåkers kommun har överklagat och ärendet är inte avgjort. Detta kan ha en påverkan på befolkningsprognosens utfall. Beräkningarna i denna rapport har utgått från att Näsängen blir av enligt ursprunglig plan. Värt att notera är att förväntad inflytt för Näsängen i denna rapport är 2028, vilket gör de första fem åren i den långsiktiga ekonomiska planeringen mer säkra än utblicksperioden 2028-2033.

Utöver fokus på att utveckla de kollektivtrafiknära lägena så sker det löpande en utveckling av förnyelseområden och andra större områden i kommunen. Planläggning och efterföljande utveckling av t.ex Svinninge

Figur 2: Karta över Österåker som visar de områden inom kommunen där flest bostäder byggs under utblicksperioden. Mörkare färg indikerar fler bostäder.

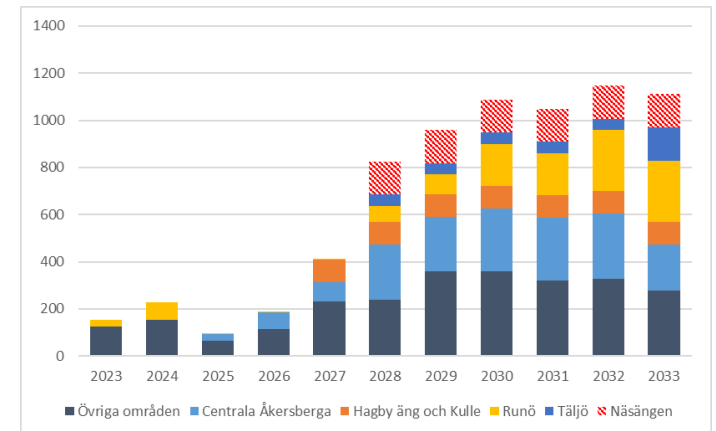

Diagram 1: Nybyggnationsprognos Österåkers kommun 2023-2033. Antal nyproducerade bostäder klara för inflyttning per år.

har pågått en tid och kommer att fortsätta närmsta åren. Styckebyggnationen inom dessa områden beräknas tillföra mer än 2 000 nya bostäder inom kommunen.

3.4 Markstrategi

Markstrategin för kommunen är att som markägare vara aktiv när det kommer till förvärv av mark i strategiska lägen. Kommunen kommer även att behöva sälja fastigheter i ett flertal projekt. I prognosen antas kommunens markinnehav ge en genomsnittlig intäkt på 5 mnkr per budgetår. Enstaka år kommer markaffärer ge mer än den prognostiserade intäkten, som då ska behandlas som en extraordinär händelse. Av försiktighet är inte dessa extra intäkter beaktade i prognosen.

3.5 Hållbart samhällsbyggande

Österåkers kommun arbetar löpande för hållbart byggande, vilket innebär att i bebyggelseutvecklingen tas det hänsyn till ekologiska, sociala och ekonomiska aspekter. En god bebyggd miljö ska uppfylla människors och samhällets behov, erbjuda goda livsmiljöer och bidra till en hållbar utveckling. Det innebär exempelvis att byggandet sker på ett sådant sätt så att miljö- och klimatpåverkan minskas, att lokala arbetsplatser utvecklas i kommunen och att boende och verksamma i kommunen har god tillgång till parker, natur och ett varierat utbud av grönområden av god kvalitet. Även sociala hållbarhetsaspekter är viktiga vid utbyggnaden av nya bostadsområden där kommunen i den fysiska planeringen ska verka för ökad integration, trygghet och jämställdhet.

4 Hur många kommer vi att bli?

För att kommunen ska kunna möta behovet av välfärdstjänster skapas årligen en befolkningsprognos som fungerar som underlag i kommunens planering. Behovet av välfärdstjänster varierar mellan olika åldersgrupper, och det är därför viktigt att veta hur de olika åldersgrupperna utvecklas över tid.

För att kommunen ska kunna möta behovet av välfärdstjänster tas årligen en befolkningsprognos fram som fungerar som underlag i kommunens planering. Behovet av välfärdstjänster varierar mellan olika åldersgrupper, och det är därför viktigt att veta hur de olika åldersgrupperna utvecklas över tid.

Prognosen utgår från befolkningen uppdelad på kön och ålder i etårsklasser med utgångspunkt vid årsskiftet 2022/2023. Prognosen bygger på antaganden om hur befolkningen flyttar, föder barn och avlider baserat på de senaste årens utveckling för kommunen. En viktig faktor för prognosen är också antagandet om antalet färdigställda bostäder under prognosperioden. Österåkers kommuns befolkningsprognos sträcker sig från 2023 fram till 2033, där osäkerheten i prognosen ökar i slutet av prognosperioden och där 2028 och framåt ska ses som en utblicksperiod.

Den 31 december 2022 uppgick befolkningen till 49 138 personer, vilket är en ökning om drygt 9 600 personer sedan 31 december 2010 och motsvarar en befolkningsökning om i genomsnitt 2,0 procentenheter årligen. Befolkningsstillväxten har ökat succesivt under 2010-talet och befolkningen antas fortsätta öka under det kommande decenniet, som en effekt av bostadsbyggande.

Under hela prognosperioden väntas antalet födda överstiga antalet avlidna.

Kommunen har omfattande bostadsbyggnadsplaner och ett stort antal bostäder väntas bli färdigställda under prognosperioden. Vid utgången av 2033 pekar prognosen på att folkmängden i Österåkers kommun kan uppgå till över 65 000 personer.

4.1 Befolkningsprognosens komponenter

I avsnittet kommer det att redogöras för befolkningsprognosens olika komponenter: födda och avlidna, in- och utflyttade, samt migration.

4.1.1 Naturlig befolkningsökning - födda och avlidna

Diagram 2 visar antalet födda och avlidna i Österåkers kommun för åren 2000 till 2022, samt prognos fram till 2033. Som framgår i diagrammet föddes det många barn i Österåker under 70-talet, början av 90-talet samt under 00-talet, vilket är en trend som följer riket. Variationen i antalet födda beror främst på antalet som befinner sig i barnafödande

åldrar. Utvecklingen av antalet avlidna har varit mer jämn över tid i Österåker och ökat succesivt i takt med att antalet äldre blir fler. Österåkers kommun har sedan 70-talet haft ett positivt födelsenetto och har på senare år legat på drygt 100 fler födda än avlidna per år.

På kort sikt, fram till 2027, prognostiseras ett årligt födelsenetto om cirka 80, och i utblicksperioden 2028 och framåt väntas födelsenettet succesivt öka. Vid 2033 väntas födelsenetto bidra till befolkningsökningen med omkring 200 personer årligen.

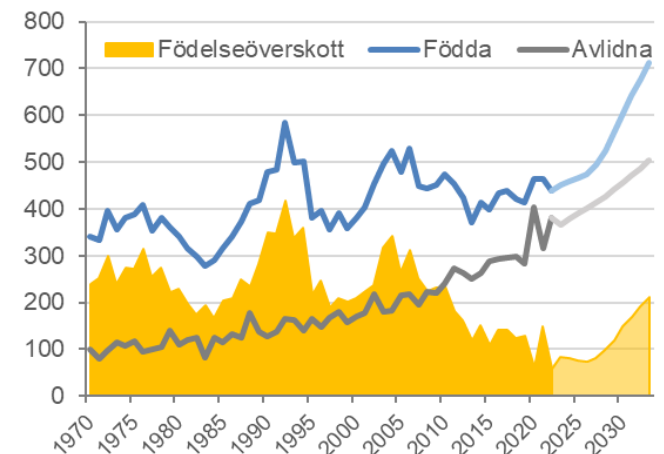

Diagram 2. Födda och avlidna, samt födelseöverskott i Österåkers kommun 2000-2022, samt prognos 2023 - 2033.

4.1.2 Befolkningsökning genom in- och utflytt

Sedan 2000-talets början har antalet som flyttat in till Österåker överstigit antalet som flyttat ut, vilket tillsammans har genererat ett positiv flyttnetto. Mellan 2020 och 2022 har genomsnittligt flyttnetto legat på cirka 1 000 personer. Pandemin och det förändrade förhållningssättet till distansarbete kan vara en orsak till att fler väljer att flytta ut från centrala Stockholm.

En stor del av förklaringen till det positiva flyttnettot är antalet bostäder som stått klara för inflyttning. En annan förklaring till det positiva flyttnettot tidigare år har varit migrationen. Invandringsöverskottet har legat i genomsnitt på strax under 200 personer årligen mellan 2012 och 2022. Migrationen är en svår komponent att prognostisera både på kort och på lång sikt, då den påverkas av oroligheter i omvärlden som kan vara svåra att förutse. I befolkningsprognosen har därför inga specifika antaganden gjorts kopplat till invandring, utan antagan-

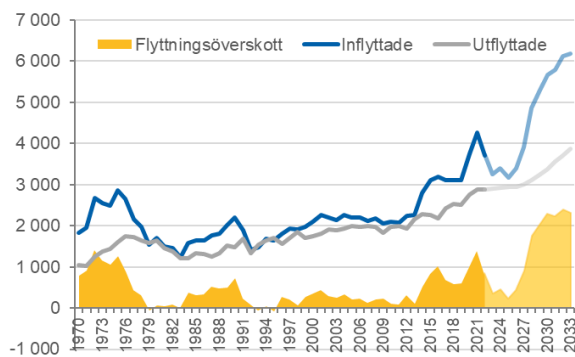

Diagram 3. Inflytt, utflytt och flyttningsöverskott, utfall 2000-2022, samt prognos 2023-2033

den kring inflytt har baserats på de gångna åren där migration är inkluderad.

De kommande tre åren prognostiseras flyttnettot vara lågt, då nybyggnationer i kommunen blir färre än föregående period. Flyttnettot beräknas öka igen vid utblicksperioden, vilket beror främst på att antalet inflyttade i kommunen ökar då stora nybyggnationsprojekt väntas stå klara.

4.1.3 Befolkningsprognos - tre scenarier

Det är framförallt nybyggnationerna som är avgörande för hur och när befolkningsökningen sker. Utifrån nybyggnationsprognosen har tre alternativa befolkningsprognoser tagits fram.

- Huvudscenariot: 80 procent av nybyggnationsprognosen
- Högscenariot: i enlighet med nybyggnationsprognosen, alltså 100 procentig byggtakt
- Lågscenariot: 80 procent av huvudalternativet, det vill säga cirka 60 procent av nybyggnationsprognosen

Befolkningsökningen väntas vara relativt låg 2023 till 2025, med en ökning om cirka 430 personer årligen. Huvudscenariot prognostiserar en befolkningsökning om drygt 2 800 invånare från december 2022 fram till 2027. Från 2028 förväntas byggtakten öka. För utblicksperioden 2028-2033 prognostiseras en befolkningsstillväxt på cirka 2 400 personer årligen. Enligt

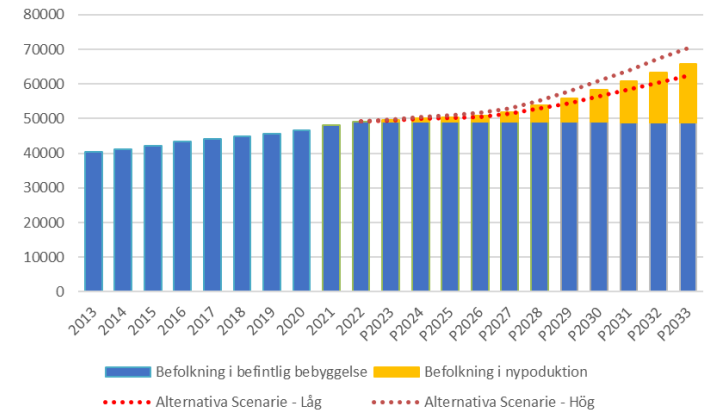

Diagram 4. Befolkningsutveckling 2011-2022, samt prognos 2023-2033 fördelat på befolkning i befintlig bebyggelse respektive nyproduktion, samt alternativa scenarier.

huvudscenariot är den årliga ökningen omkring 4,1 procent under befolkningsprognosen utblicksperiod 2028-2033.

Den framtidsbild som beskrivs i Österåkers översiktsplan 2040 målar bland annat upp en vision av en attraktiv skärgårdskommun med 70 000-75 000 invånare 2040. Enligt huvudscenariot växer Österåker med 10 000 invånare från 2022 till 2030. Huvudscenariot ger år 2033 en befolkningsmängd på över 65 000 invånare - på god väg mot målet om 70 000-75 000 invånare 2040.

Den orange delen av stapeln i diagram 4 visar befolkningsutvecklingen kopplad till nyproduktion, och de streckade linjerna visar på utveckling utifrån låg- respektive högscenariot.

4.2 Befolkningsstruktur

Den kommunala servicen nyttjas mer frekvent av vissa åldersgrupper i kommunen, så som barn och unga i förskola och skola, och äldre i behov av äldreomsorg.

I Tabell 1 illustreras olika befolkningsgruppers utveckling över tid. En femårig prognos till 2028, samt utblicksperioden fram till 2033. Som Tabell 1 visar, varierar befolkningsutvecklingen i olika åldersgrupper. Vid 2027 är det framförallt åldersgruppen 80 år och äldre som utmärker sig med en betydligt starkare utveckling än de övriga åldersgrupperna. Gruppen förväntas öka nästan 50 procent fram till 2027. Barn i grundskoleåldern väntas öka i lägre takt än befolkningen i stort, med en ökning om fem procent och ungdomar i gymnasieåldern prognostiseras avstanna i ökningstakt.

	Scenario -5 års period				Utblick – 10 års period			Jämförelse Riket
	Utfall 2022	P2027 Prognos	Ökning mellan 2022-2027	förändring i procent	P2033 huvudscenario	Ökning mellan 2022-2033	förändring i procent	Rikets förändringsprognos 2033 i procent
0 år	480	521	41	9%	772	292	61%	9%
1-5 år	3 111	3 091	-20	-1%	4 492	1 381	44%	-1%
6-15 år	6 587	6 898	311	5%	8 418	1 831	28%	-6%
16-18 år	2 098	2 065	-33	-2%	2 423	325	15%	7%
19-64 år	27 878	29 521	1 643	6%	37 522	9 644	35%	4%
65-79 år	6 655	6 414	-241	-4%	8 186	1 531	23%	5%
80+	2 329	3 434	1 105	47%	4 082	1 753	75%	45%
Totalsumma	49 138	51 944	2 806	6%	65 895	16 757	34%	5%

Tabell 1: Antal invånare i kommunen 2022 samt prognos 2027 och utblick 2033, efter olika åldersgrupper, samt befolkningsförändring i antal respektive procent, befolkningsprognosens huvudscenario.

För utblicksperioden 2028-2033 är det fortsatt gruppen 80 år och äldre som utmärker sig med en hög ökningstakt på 75 procent från 2022. Barn i förskoleåldern väntas öka med 44 procent och barn i grundskoleåldern väntas öka med 28 procent till slutet av utblicksperioden.

	Riket 2033	Österåker 2033
0-19 år	-2%	31%
20-64 år	4%	35%
65-79 år	5%	23%
80+ år	45%	75%

Tabell 2: Prognostiserad procentuell förändring i befolkningens åldersstrukturen, Riket jämfört med Österåker.

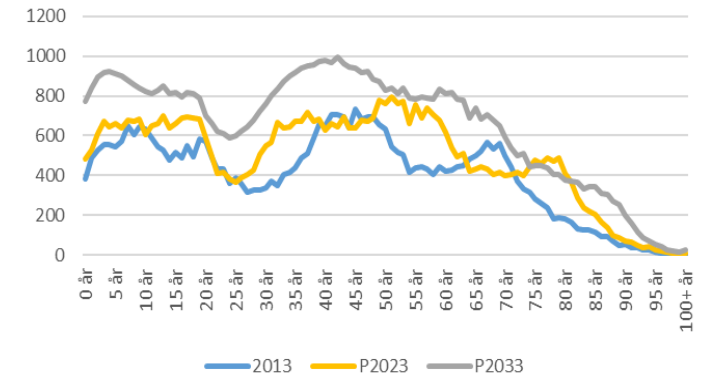

Diagram 5: Åldersstrukturen år 2013, 2023 och 2033

Befolkningssammansättningen i Österåker har en större andel unga än riket och länet, liksom en högre andel i åldern 45 till 60 år. Åldersgruppen 21-38 år, är något mindre i Österåker än riksgenomsnittet.

Vid en jämförelse av befolkningsstrukturen över tid sker en förflyttning av befolkningstopparna mellan 2013 och 2023. Prognosen för åldersstrukturen 2033, med framförallt inflyttning som en viktig faktor, visar en ökning av alla åldrar där tidigare toppar jämnas ut. Antalet äldre ökar då medellivslängden bli allt högre.

4.3 Demografisk försörjningskvot

Den demografiska försörjningskvoten, eller beroendekvoten som den också kallas, är ett enkelt mått för att beskriva åldersstrukturen i till exempel en kommun. Så kallade ickeproduktiva grupper i befolkningen jämförs med så kallade produktiva grupper och ur ett samhälls-ekonomiskt perspektiv är det positivt att ha en låg försörjningskvot. Dessa grupper kan konstrueras på olika sätt, men ofta räknas barn och unga 0-19 år, samt de som är äldre än 65 år, som ickeproduktiva i befolkningen. Den produktiva gruppen är den åldersgrupp där andelen förvärvsarbetare i regel är hög, i denna jämförelse 20-64 år.

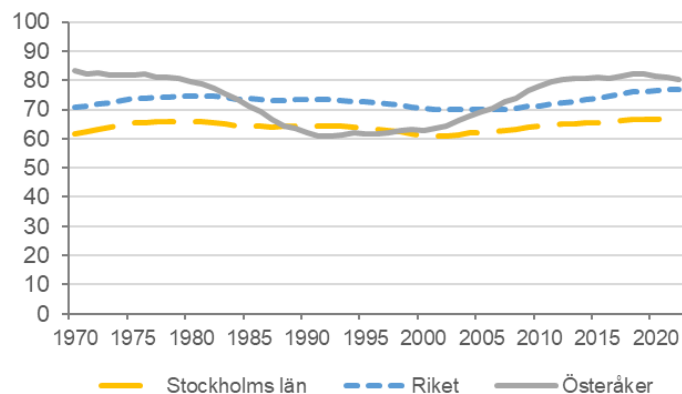

Diagram 6: Demografisk försörjningskvot för riket, Stockholms län samt Österåker, 1970-2022.

Sedan 2005 har Österåker en försörjningskvot som är högre än både länet och riket, se diagram 6. För Österåker var den demografiska försörjningskvoten cirka 80 sista december 2022, vilket betyder att 100 personer i åldern 20-64 år ska försörja 80 personer, fördelat på 47 barn och unga, samt 33 personer som är äldre än 65 år. Både rikets och länets försörjningskvoter är lägre än Österåkers, 77 respektive 67.

Fram till 2033 väntas en relativt konstant försörjningskvot och huvudscenariot ger en försörjningskvot på 79 i slutet av prognosperioden. Sker ingen nybyggnation alls prognostiseras en försörjningskvot i storleksordningen 87 vid 2033 för Österåker.

SCB:s prognos över befolkningsutvecklingen i riket prognostiserar en försörjningskvot på 79 vid 2033.

En förbättring av försörjningskvoten, och därmed det ekonomiska trycket på en kommun, kan exempelvis ske genom att människor förlänger sin tid i arbete. Andra verktyg är utbildningsinsatser för att matcha arbetslösa till de arbeten som efterfrågas, samt att arbeta för hälsosamma arbetsplatser med låg sjukfrånvaro, vilket ger fler arbetade timmar.

5 Vad händer i vår omvärld?

Förutom bostadsbyggande och befolkningsutveckling finns det andra parametrar som har påverkan på en kommuns utveckling och förutsättningar. Konjunktorens utveckling både globalt och nationellt kopplat till inflation, ränteläge och BNP-utveckling påverkar en kommuns ekonomiska förutsättningar på olika sätt.

5.1 Konjunkturläget - tillbakablick och nu-läge

De senaste åren med covid-19-pandemin, samt Rysslands krig mot Ukraina, har visat att förutsättningarna i Sverige och i världen kan förändras snabbt. Pandemin och kriget har haft stor påverkan på den globala ekonomin, med omfattande inflation som följd. I efterdyningarna av pandemin uppstod globala utbudsstörningar. Efterfrågan steg utan att utbudet fanns tillgängligt, vilket har lett till kraftiga prisökningar. Rysslands krig mot Ukraina har lett till ytterligare marknadsstörningar, främst inom energi och livsmedel. Prisökningarna har lett till en stram penningpolitik från centralbanker runt om i världen för att inflationen ska nå uppsatta inflationsmål, vilket i Sverige ligger på 2 procent årligen.

Inflationen mätt i KPIF (Konsumentprisindex med fast ränta) började stiga under 2021 och nådde toppen i december 2022 med 10,2 procent. Energipriserna började sjunka under inledningen av 2023, vilket ledde till en tillbakagång av KPIF. Den underliggande inflationen, KPIF-EX, vilket mäter konsumentprisindex med fast ränta exklusive energi, visar en långsammare återgång i inflationen. KPIF för september 2023 visar

en inflation på 4,0 procent och KPIF-EX ligger på 6,9 procent.

Målet för inflation är 2,0 procent mätt med KPIF. Riksbanken har i uppgift att få ned inflationen till målet inom rimlig tid. Riksbanken har under 2022 och 2023 höjt styrräntan kraftigt som ett svar på den höga inflationen efter att ha legat på minusränta eller nollränta sedan 2015. Med den förda penningpolitiken väntas inflationen sjunka tillbaka under andra halvan av 2023 och stabiliseras nära 2 procent under 2024. I oktober 2023 höjdes styrräntan till 4,0 procent.

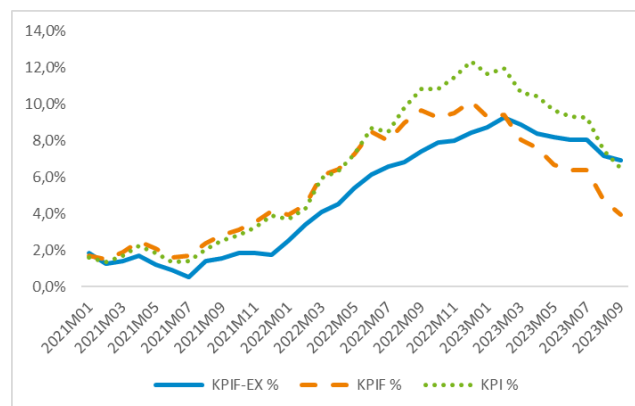

Diagram 7: Sveriges Inflation 2021-2023 mätt i KPIF, KPIF-EX samt KPI

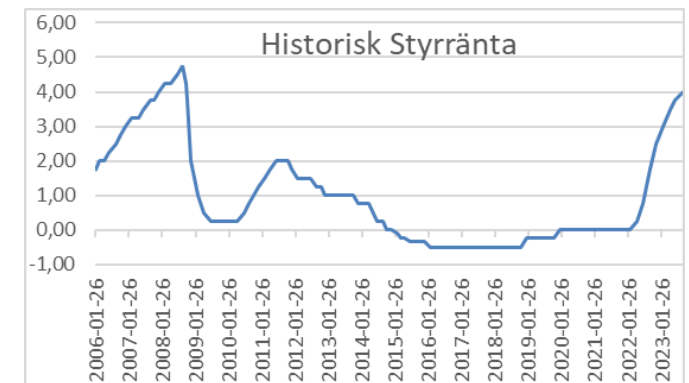

Diagram 8: Styrräntans historiska utveckling

Svenska hushåll är räntekänsliga till följd av hög belåningsgrad och korta räntebindingstider. Hög inflation och stigande räntor försvagar hushållens köpkraft. De stigande räntorna har även en stark påverkan på bostadsmarknaden med färre affärer och sjunkande bostadspriser som följd. Byggkostnadsindex uppgick som mest till 16,5 procent under året i februari 2023, och har likt KPI sjunkit under året till 7,5 procent för oktober. De stigande kostnaderna bromsar in tillväxtprognosen för bostadsbyggande i kommunen för åren 2023-2025.

Bostadspriserna har sjunkit under 2022 och 2023, vilket bidrar till en låsning på bostadsmarknaden där få befintliga bostäder säljs. De höga räntorna leder till att tillväxten för nya bostadslån är på den lägsta nivån sedan statistiken startade 2006.

Kronan har försvagats snabbt mellan 2021 och 2023 och räntorna i omvärlden har stigit mer än i Sverige. Svenska fastighetsföretag har fått sämre finansieringsvillkor, vilket gör att utländska investerare drar ned sin svenska exponering och bidrar till en högre inflation. Den lågt värderade kronan drar ned svensk import, men ökar exporten. Den svenska kronan har fallit i kronindex (KIX*) under flera år och anses vara en av huvudorsakerna till att Riksbanken höjde styrräntan under hösten 2023.

BNP-tillväxten sjönk under 2020 med 2,8 procent i Sverige till följd av pandemin, men återhämtade sig relativt snabbt under 2021, då BNP steg med 5,1 procent. 2022 fortsatte BNP att stiga med 2,6 procent, trots höjda räntor och ökade priser.

*KIX är ett valutakursindex som beskriver den svenska kronans värde mot valutor i 32 länder

I omvärlden är inflationen fortsatt hög, men har börjat sjunka under 2023. Euroområdet inflation har minskat sedan slutet av 2022 då energipriserna sjunkit. Kina har åter öppnat sin ekonomi under 2023, efter omfattande nedstängningar på grund av pandemin, vilket har en positiv påverkan av europeisk export.

USA har höjt räntan snabbare och kraftigare än länderna i euroområdet. I USA uppstod likviditetsproblem i vissa nischbanker orsakat av de höga räntorna, där amerikanska myndigheter har fått gå in och ta över bankerna för att undvika bankkollaps. Utöver inflationen i USA har landet diskuterat USA:s skuldtak. Då USA finansierar sin ekonomi med lånade medel är det kritiskt att de kan betala tillbaka sina lån. Skuldtaket är en begränsning i hur mycket USA kan låna. USA är en motor i världsekonomin och om de skulle ställa in betalningar skulle det få effekter på hela världsekonomin. I maj 2023 gjordes en uppgörelse i den amerikanska kongressen där skuldtaket höjs ytterligare så att USA fortsätter att låna pengar till statsbudgeten fram till 2025. USA:s skuld förväntas uppgå

till 122 procent av BNP i slutet av 2023, att jämföra med Sverige på 32 procent.

Kinas ekonomi har haft en svagare utveckling än prognostiserat. Efter hårda covidrestriktioner i landet och geopolitiska spänningar med USA har framtidstron sjunkit för konsumenter och privata företag som är verksamma i landet. Kina står också inför en bostadsbubbla och en svag fastighetsmarknad. Då Kina är en stor motor i världsekonomin påverkar deras ekonomiska tillväxt i hög grad länder i Europa. Många länder exporterar råvaror till Kina där produktförädlingen sker. En låg tillväxt i Kina blir märkbar, speciellt i Tyskland, vilket i sin tur får effekter på hela Europa. Sverige exporterar både till Tyskland och Kina och är därmed direkt påverkad av ländernas ekonomiska utveckling.

5.2 Konjunkturläget - framåtblick

Centralbankernas främsta mål i Sverige, Europa och USA är att snabbt begränsa inflationen. Den höga inflationen tros ha nått sin topp under slutet av 2022 och börjar mattas av. Dock förväntas Sverige gå in i en lågkonjunktur under 2023 med ökad arbetslöshet som följd.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) menar att Sverige har två tuffa år framför sig. Hushållen och bostadsinvesteringar är särskilt känsliga för de ökade räntekostnaderna. Offentlig konsumtion förväntas utvecklas svagt och landa på en nolltillväxt. Kommunsektorns konsumtion förväntas minska på grund av de ökade kostnaderna inflationen för med sig. Statlig konsumtion förväntas öka genom satsningar på försvaret och rättsväsendet. Grundavdraget i

skattesystemet har höjts, samt ytterligare jobbskatteavdrag har införts, vilket gör det lönsamt att arbeta mer samtidigt som reallönerna har fallit. Bedömningen är att arbetskraftutbudet framöver kommer att fortsätta öka genom att de som redan arbetar går upp i tid eller att man väljer att arbeta längre upp i åldrarna.

Tillväxten i svensk ekonomi har i stort sett stått still sedan början av 2022 till mitten av 2023. Den avstannande BNP-tillväxten tolkas som att konjunkturen är på nedgång. Sysselsättningsgraden är dock fortsatt hög och står emot trenden än så länge. Arbetsmarknaden brukar dock släpa efter andra delar av ekonomin, och det förväntas att effekter kommer synas under 2024.

	Utfall			Prognos			
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
<i>BNP, kalender-korrigerad</i>	-3,2	4,7	2,8	-0,6	1,0	3,6	2,4
<i>Sysselsättning, timmar</i>	-3,8	2,3	2,3	2,0	-0,3	1,7	1,4
<i>Relativ arbetslöshet, procent Andel av arbetskraften, AKU 15-74 år</i>	8,5	8,8	7,5	7,6	8,6	8,6	8,0
<i>Timplön, national-räkenskaperna</i>	4,8	2,7	3,9	2,9	3,9	3,4	3,3
<i>Timplön, konjunkturlönestatistiken</i>	2,1	2,7	2,7	3,8	3,9	3,4	3,3
<i>Inflation, KPIF</i>	0,5	2,4	7,7	5,9	2,3	2,1	2,0
<i>Inflation, KPI</i>	0,5	2,2	8,4	8,5	3,1	1,6	1,8
<i>Befolkning 15-74 år SCB:s prognos från 2021</i>	0,4	0,0	0,3	0,6	0,6	0,6	0,5

Tabell 2: Nyckeltal för den svenska ekonomin, prognos enligt SKR

Källa: SKR, Planeringsförutsättningar för åren 2023-2027 för regioner och kommuner

Regeringens bedömning i budgetpropositionen för 2024 är att de offentliga utgifterna kommer att dämpas under 2023 och 2024. Sverige bedöms vara i en lågkonjunktur 2023 till 2025.

Konjunkturbarometern är en enkätundersökning som Konjunkturinstitutet genomför på månadsbasis. Undersökningen i september 2023 bekräftar den tuffa situation som många hushåll och företag befinner sig i. Hushållen, tjänstemannasektorn och detaljhandeln svarar i enkäten att de har låg tro på de ekonomiska förutsättningarna framåt. Hushållen är försiktiga med sina pengar och drar ned på kapitalköp för att istället spara. Detaljhandeln tror inte på ökade priser framåt, men

kämpar med lönsamheten. Bygg- och anläggningsverksamhet indikerar på det stora hela ett normalt stämningsläge, men det är skillnader mellan delbranscher. Anläggningsverksamheten planerar att öka personalstyrkan, medan husbyggena är mer pessimistiska och ser en sjunkande efterfrågan och risk för nedskärningar. Många branscher upplever fortfarande att det är svårt att få tag i personal med rätt kompetens, men med en minskad orderingång och låg lönsamhet avvaktar många företag med att anställa.

En sammanfattning av flera prognosmakare pekar på att Sverige går in i en lågkonjunktur 2023. Konjunkturinstitutet, regeringen och SKR ser en svag positiv tillväxt av BNP 2024, men att Sverige fortsatt befinner sig i lågkonjunktur. Kommunsektorns konsumtion minskar till följd av läget. Samtliga prognosmakare är överens om att

konjunkturen förstärks under 2025 när inflationen stabiliseras och hushållens realinkomster ökar.

5.3 Osäkerhetsfaktorer

Det finns flera osäkerhetsfaktorer gällande ekonomin och konjunkturläget framåt. Regeringen skriver exempelvis i budgetpropositionen för 2024 att det råder stor osäkerhet kring hur långvarig lågkonjunkturen blir och att ekonomin kan utvecklas starkare eller svagare än prognosen. En bestående hög inflation skulle kräva en mer åtstramande penningpolitik, vilket i sin tur ger en svagare konjunkturutveckling. Det motsatta gäller om inflationen istället sjunker snabbare än väntat.

Höga räntor kan också påverka den finansiella marknaden. Osäkerheten kan få bankerna att minska sin utlåning mer än väntat, vilket kommer påverka den ekonomiska tillväxten.

Energikrisen, som Europa upplevde den första vintern efter begränsningar i användandet av rysk gas är för tillfället inte aktuellt. Men energisystemet är mindre stabilt än tidigare och känsligt för störningar. Utvecklingen av energipriser är därför mycket osäker.

Inte minst medför flera spända geopolitiska lägen en osäkerhet för världsekonomin. Rysslands krig mot Ukraina, säkerhetsläget i Israel och Mellanöstern, samt spänningar mellan Kina och omvärlden utgör osäkerhetsfaktorer framöver.

6 Hur ser arbetsmarknaden ut?

Arbetsmarknaden nationellt, regionalt och lokalt påverkar kommunens beräknade intäkter och kostnader.

6.1 Arbetsmarknad - Tillbakablick

Under 2023 har arbetsmarknaden stått motståndskraftig till det hårda ekonomiska läget. Trots hög inflation och räntor så har arbetslösheten till och med minskat under året för Österåkers kommun, Stockholms län och riket.

Under pandemin 2020 minskade antalet sysselsatta med 100 000 personer i Sverige, vilket var ungefär 2 procent av antalet sysselsatta. Många arbetare permitterades, där de fick fortsatt lön med hjälp av statligt bidrag och kunde räkna med att återgå till arbetet efter restriktionernas upphävande. Efter pandemins slut ökade efterfrågan snabbt och arbetsgivare befann sig i en situation där det var svårt att hitta rätt arbetskraft. Arbetslösheten för Sverige baserat på inskrivna arbetslösa har minskat till 6,4 procent i augusti 2023, från höga nivåer under pandemin (9,2 procent juli 2020).

Arbetsgivarna har svårt att rekrytera rätt personal. Det finns obalanser på arbetsmarknaden där arbetsgivare efterfrågar kompetens som inte matchas av de som är arbetslösa. Arbetsgivare är försiktigare med nyanställning, men väljer att behålla sina befintliga anställda så långt det går, vilket motverkar en försvagning av arbetsmarknaden.

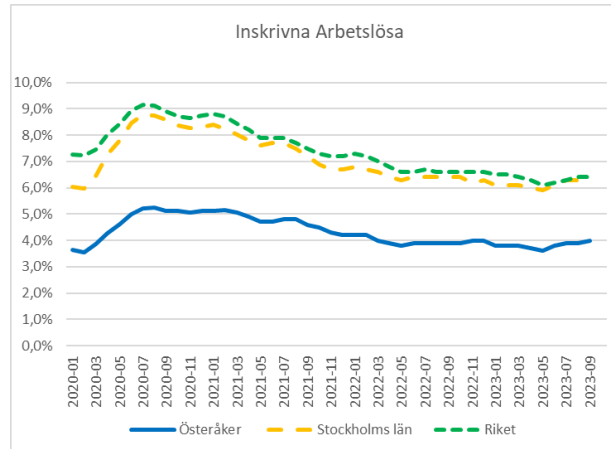

Diagram 9. inskrivna arbetslösa Österåker, Stockholms län samt Riket

För kommunala verksamheter har sysselsättningen dock gått ned under 2023. Den kommunala verksamhetsvolymen måste anpassa sig till de högre kostnadsnivåerna som uppstår av stigande priser och löner. För 2024 förväntas privat sektor följa nedgången.

Antalet arbetade timmar är basen i kommunernas skatteunderlag. Prognosen för 2023 är en tillväxt på 2,0 procent. För 2024 blir det en negativ tillväxt på -0,4. Regeringen har i budgetpropositionen för 2024 beslutat att inte höja skiktgränsen för statlig skatt, men då inflationen påverkar prisbasbeloppet höjs grundavdraget och ytterligare jobbskatteavdrag införs. Eftersom inflationen är fortsatt hög bör arbetskraftsutbudet öka

framöver då det finns starka drivkrafter för de som redan arbetar att arbeta mer, stanna längre i arbetslivet, samt satsa på lönekarriär.

Arbetslösheten var 4,0 procent i Österåker i september 2023 enligt Arbetsförmedlingens registerbaserade statistik. I länet och riket som helhet ligger arbetslösheten betydligt högre på över 6 procent. Utvecklingen i Österåker har följt utvecklingen i riket och länet relativt väl. Bland utrikes födda är arbetslösheten 9,0 procent i Österåker, vilket är lägre än både länet (12,2 procent) och riket (cirka 15 procent). Arbetslösheten bland unga vuxna 18-24 år är 5,3 procent i Österåker, vilket är lägre än både länet (7,0 procent) och riket (8,0 procent).

6.2 Arbetsmarknad - Framåtblick

Bedömningen är att arbetslösheten stiger under 2024. Hushållens efterfrågan minskar under 2023. Företagen, kommuner och regioner behöver anpassa sig till den svaga ekonomin. Samtidigt måste arbetsgivare göra avvägningar utifrån svårigheten att rekrytera personal och den rådande kompetensbristen. Kostnaderna för att rekrytera personal är stora och svårigheterna att hitta rätt kompetens för arbetsgivare har ökat efter pandemin. Motståndskraften på arbetsmarknaden bidrar till att lågkonjunkturen inte blir djupare.

Sysselsättningen har fortsatt att öka trots det svåra ekonomiska klimatet. En förklaring till detta kan vara fallande reallöner. Konjunkturbarometern visar på minskade anställningsplaner och att det skiljer sig mellan olika branscher där framförallt bygg och handel planerar att dra ned på personalstyrkan, men tillverkningsindustrin och privata tjänstenärningar vill fortsätta anställa. Efterfrågan prognostiseras avta som följd av hög inflation och för att hantera detta antas företagen dra ned på personalstyrkan för att minska sina kostnader.

Den ekonomiska avmattningen kommer att ge effekt på arbetsmarknaden. Sverige står inför en svagare konjunktur under 2023 och 2024 med stora osäkerheter på förutsättningarna framåt. Arbetslösheten påverkas av den finansiella politiken och efterfrågan i ekonomin. Prognos på arbetslösheten som en andel av arbetskraften 2023 ligger på 7,6 procent framförallt drivet av det andra halvåret och 8,6 procent för 2024. Anledning till att arbetslösheten ej prognostiseras öka mer är bristen på arbetskraft för privata arbetsgivare. Bristen är hög inom industrin och privata tjänster som till exempel information och kommunikation.

Den stigande arbetslösheten påverkar främst människor som redan har det svårt att hitta jobb, vilket främst är personer utan gymnasieutbildning, utrikesfödda, äldre och personer med funktionsnedsättning. Arbetsförmedlingen menar att fullföljd gymnasieutbildning är den enskilt viktigaste faktorn för att varaktigt etablera sig på svensk arbetsmarknad. Många arbetslösa saknar kompetensen som behövs. Flera arbetslösa behöver utbilda sig

för att lösa kompetensbristen. Kommunala åtgärder kan vara att prioritera grundläggande gymnasial utbildning.

Arbetsförmedlingens undersökning Efterfrågeindikatorn visar låga värden på arbetsgivarnas efterfrågeförväntningar de kommande sex månaderna. På grund av de låga efterfrågeförväntningarna bedöms arbetslösheten öka under andra halvåret 2023 och första halvåret 2024. Dock förväntas inga stora ökningarna i arbetslösheten som till exempel under pandemin, utan ökningen i arbetslösa bedöms följa en naturlig lågkonjunktur.

6.3 Kompetensförsörjning

Kommunsverige står inför stora utmaningar framöver gällande kompetensförsörjning inom ett flertal verksamhetsområden, inte minst inom utbildning och vård och omsorg.

Inom utbildningsområdet visar Skolverkets lärarprognos att det kommer vara fortsatt brist på behöriga lärare och förskollärare fram till 2035, men till skillnad från tidigare prognoser väntas det totala behovet av lärare att minska något. Cirka 12 000 nyutexaminerade lärare och förskollärare förväntas att saknas år 2035. Bristen väntas bli störst på yrkeslärare i gymnasieskolan och ämneslärare i grundskolans årskurs 7-9, men det kommer även att fattas förskollärare och grundskollärare med inriktning mot årskurs 4-6. Fram till 2035 beräknas rekryteringsbehovet i Stockholms län uppgå till 26 000 heltidstjänster. För att kunna

täcka behovet av nya behöriga lärare och förskollärare måste fler studenter välja lärarutbildningarna och fullfölja sina studier. Jämfört med i dag skulle ytterligare 800 lärare och förskollärare behöva examineras varje år för att förhindra att den beräknade bristen uppstår.

I Österåkers kommun har 31 procent av de anställda i kommunala och fristående förskolor förskollärlägitimation. I grundskolorna har 67 procent av lärarna lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne. Andelen enbart inom de kommunala verksamheterna är något bättre, 37 procent inom kommunal förskola och 70 procent inom kommunal grundskola.

Inom vård och omsorg är det framförallt brist på omsorgspersonal som oroar framåt. Inom äldreomsorgen menar SKR att cirka 58 500 fler skulle behöva anställas fram till 2031. Det innebär en ökning med drygt 31 procent, från dagens cirka 186 000 anställda till cirka 245 000 anställda 2031. Personalprognosen som SKR utgick ifrån i sin Ekonomirapport i december 2022 utgår från att kommuner inte kommer klara den rekryteringsutmaningen, utan att de istället behöver minska behovet av fler anställda för att klara välfärdsuppdraget. Det kan ske genom att exempelvis öka andelen heltidsarbetande, förlänga arbetslivet, minska sjukfrånvaron och utveckla nya arbetssätt. Inom området kommer det dessutom ske stora pensionsavgångar de närmste tio åren. I dagsläget för Österåker är andelen anställda över 55 år i kommunal regi 49 procent, inom vård- och omsorgsområdet.

Ytterligare ett verksamhetsområde som har svårt att rekrytera rätt kompetens är samhällsbyggnadsområdet. Exempelvis utexamineras endast ett 20-tal miljöinspektörer årligen som ska täcka hela rikets behov.

För att kunna möta den framtida kompetensförsörjningsutmaning som kommunen står inför behöver organisationen arbeta strategiskt med frågan. Dels behöver kommunen fortsätta att stärka sitt arbetsgivarvarumärke för att attrahera rätt kompetens. Verksamheterna behöver fortsätta kunna erbjuda intressanta och utmanande arbetsuppgifter, en konkurrenskraftig ersättning, samt en

flexibel och god arbetsmiljö. Det är också viktigt att behålla den kompetens organisationen redan har genom att till exempel erbjuda kompetensutveckling och möjligheter att växa i den egna organisationen.

Kommunen behöver också arbeta med andra typer av insatser, exempelvis genom att stärka studie- och yrkesvägledarnas arbete på kommunens skolor. Redan där kan ungdomar uppmuntras att välja yrkesinriktning där behovet av arbetskraft är som störst. Samarbetet mellan det lokala näringslivet och skolan behöver stärkas så att ungdomar får möjlighet att se vilka möjligheter som finns, inte minst lokalt. Fler arbetslösa måste omskolas och vidareutbilda sig för att matcha efterfrågan på arbetsmarknaden, vilket kortsiktigt kan komma att påverka kostnaderna för vuxenutbildningen, men långsiktigt kommer ha en positiv påverkan på kommunens ekonomi.

7 Hur finansierar vi vår verksamhet?

Kommunens intäkter består i huvudsak av skatteintäkter. Utöver det tar kommunen del av det kommunala utjämningsystemet och av statsbidrag. Vissa verksamheter genererar intäkter, exempelvis taxor och avgifter, arrenden, exploateringsintäkter, reavinsterna från försäljning av tillgångar samt intäkter av finansiell karaktär.

7.1 Skatteintäkter

Den kommunala beskattningsrätten är en förutsättning för det kommunala självstyret och en väsentlig grund för kommunens ekonomiska oberoende. Kommunens beskattningsrätt har ett principiellt grundlagsskydd. Genom regeringsformen slås fast att kommunerna får ta ut skatt för skötseln av sina uppgifter.

Skatteintäkterna utgör den stora intäktsmassan för kommunen. Basen för kommunalskatten är invånarnas beskattningsbara förvärvsinkomster, exempelvis löner, löneförmåner, sjukpenning, a-kassa, pensioner samt inkomster från näringsverksamhet som inte bedrivs i aktiebolagsform.

På sikt är sysselsättningen avgörande för skattebasens utveckling. Skattebasen är direkt beroende av hur de arbetade timmarna och beskattningsbara förvärvsinkomsterna utvecklas för att kunna finansiera framtidens välfärd.

Österåkers kommun har haft den lägsta kommunala skattesatsen i landet med 16,90 kronor per intjänad hundralapp och i *Verksamhetsplan 2024-2026, budget 2024* ingår en sänkning med 30 öre till 16,60 kronor. Genomsnittet 2023 för samtliga svenska kommuner är 21,68 kronor. Beräkningarna i denna rapport baseras på en skattesats om 16,60 kronor.

Skatteprognosen baseras på kommunens skatteunderlagsprognos 2023, skattesatsen 2024, samt kommunens egen befolkningsprognos. Uppräkningsfaktorerna som har använts är i grunden uppräkningsfaktorer, enligt SKR:s bedömning, samt kommunens befolkningsprognos. SKR:s uppräkningsfaktorer används fram till och med 2030 (planerings- och modellverktygets simuleringar sträcker sig fram till 2030), efter det bygger uppräkningsfaktorerna på ett snitt av tidigare års uppräkningsfaktorer, samt befolkningsprognos. Eventuella konjunkturförändringar tas inte med i beräkningen.

Österåker har en kommunalskatt på 16,60 kronor per intjänad hundralapp 2024 vilket ligger till grund för beräkningarna i denna rapport.

Under prognosperioden 2024-2033 förväntas skatteunderlaget och skatteintäkterna öka med i genomsnitt 6 procent per år med anledning av löneökningar, inflation, ökat skatteunderlag samt volym, främst med anledning av ökad befolkningsmängd. Ökningstakten prognostiseras vara något lägre fram till 2027 för att

sedan öka mer under utblicksperioden. Under prognosperioden förväntas antalet invånare i Österåkers kommun att öka, vilket kommer att bidra till det ökade skatteunderlaget, men också ett ökat demografiskt tryck som påverkar utjämningsystemen. Förändringar i skattekraften får påverkan på inkomstutjämnningen medan förändringar i demografin får påverkan på kostnadsutjämnningen. Under prognosperioden antas kommunens befolkning öka relativt mer än riket, vilket ger bidrag i utjämningsystemen enligt nuvarande demografi och skattekraft.

7.2 Det kommunala utjämningsystemet

Utjämningsystemet är statens sätt att utjämna skillnader och skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar mellan landets kommuner. Det är stora skillnader i skattekraft och mellan befolkningens behov av service i olika delar av landet, samtidigt som staten vill att invånarna ska garanteras likvärdig kommunal service.

Syftet är att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla kommuner att tillhandahålla service oberoende av skattekraft och kostnader som inte går att påverka.

- *Inkomstutjämnningen* räknas ut efter skattekraft, och är statligt finansierad till 95 procent. De femton kommunerna med högst skattekraft betalar en avgift. Resterande 275 kommuner får ett bidrag. Österåker erhåller bidrag i inkomstutjämnningen.
- *Kostnadsutjämnningen* är till för strukturella behov. Den är mellankommunal och utjämnar för skillnader i behov som kan bero på demografi, geografi eller socio-ekonomiska förutsättningar. Österåker erhåller bidrag i kostnadsutjämnningen.
- *Regleringsposten* utgör skillnaden mellan det generella statsbidraget (anslag för kommunalekonomisk utjämnning) och kommunernas anspråk utifrån ovanstående delar. Regleringsposten, som kan vara såväl positiv som negativ, fördelas lika till kommuner. Regleringsposten påverkas av ändrade statsbidrag mellan åren, men också av hur kostnaden för inkomstutjämningsystemet ändras.

Utfallet i utjämningsystemet påverkas inte av nivån på skattesatsen.

LSS-utjämningsystemet är likt kostnadsutjämnningen en mellankommunal utjämnning. Dock ingår det inte som en del i det kommunalekonomiska utjämningsystemet eftersom man inte kunnat hitta opåverkbara faktorer som samvarierar med kostnader för LSS. Därför ligger det i ett separat system, men syftet är detsamma. Även i utformningen är utjämningsystemet för LSS likt kostnadsutjämnningen. Österåker betalar en avgift i LSS-utjämnningen.

Under våren 2022 gavs en parlamentariskt sammansatt kommitté i uppdrag att göra en översyn av den kommunalekonomiska utjämnningen. Syftet med uppdraget är att säkerställa att den kommunalekonomiska utjämnningen ger kommuner och regioner likvärdiga ekonomiska förutsättningar att tillhandahålla välfärd och annan kommunal service, trots skillnader i skattekraft och strukturella förutsättningar. Uppdraget ska redovisas 3 maj 2024.

8 Vad kostar verksamheten?

Kommunen har löpande kostnader för att bedriva verksamhet, exempelvis löner till anställda, lokalhyror, köp av verksamhet med mera. Utöver det tillkommer centrala poster bestående av regleringspost avseende pensioner, finansiella kostnader och oförutsedda kostnader. Kommunen har också utgifter för sin investeringsverksamhet vilken genererar driftkostnader i form av avskrivningar.

8.1 Investeringsverksamheten

En investering är inte en direkt driftkostnad utan en utgift av engångskaraktär för en tillgång som i bokföringen beräknas ha ett värde i verksamheten under en längre tid, exempelvis när kommunen investerar i infrastruktur. Dessa investeringar genererar kapitalkostnader, vilket i sig är driftkostnader. Kapitalkostnader består av både avskrivningskostnader och interna räntekostnader. Avskrivningar är ett sätt att dela upp utgiften för en tillgång över tid och internräntan kan ses som en kompensation för den alternativa avkastning som kunde erhållits om inte kapitalet bundits i investeringen, eller den faktiska räntekostnaden om investeringen finansierats med lån. Motivet är att ge en rättvisande bild av kommunens förbrukning för respektive redovisningsperiod. Storleken på kapitalkostnadsökningen är i stor utsträckning unik för varje enskilt projekt och dess unika komponentfördelning

8.1.1 Anslagsfinansierade investeringar

Kommunens investeringsbehov tas i huvudsak fram inom samhällsbyggnadsförvaltningen. Efter beslut om investeringsram sker en prioritering utifrån behov. Under prognosperioden beskrivs den uppskattade

investeringsram som beräknats de kommande åren för att underhålla befintliga kommunala anläggningar i form av reinvesteringar, samt nya anläggningar kopplat till planerad expansionen av kommunen. Risker och osäkerheter finns bland annat kopplat till att något projekt utgår eller omvärldens inverkan på verksamheten. Kommunen gör ett årligt antagande om en investeringsutveckling om 110 miljoner per år under prognosperioden. Investeringsbidrag kopplat till projekten är svårbedömda och av försiktighetsprincip inte beaktade.

8.1.2 Exploateringsfinansierade investeringar

Markexploatering avser åtgärder för att anskaffa, bearbeta och iordningställa råmark för att kunna bygga bostäder och verksamhetslokaler. I exploateringsverksamheten ingår det att bygga gator, grönområden, VA-anläggningar med mera.

I kommunens utvecklingsområden kommer många framtida anläggningar att finansieras via exploateringsinvesteringar. Dessa anläggningar finansieras av exploitörer, överläts till kommunen och bidrar till att kommunens tillgångar ökar. Dock genererar de också kapitalkostnader i form av intern ränta och avskrivningar som inte i tid sammanfaller med överlåtelsen.

Diagram 10 visar när exploateringsfinansierade investeringar tas i bruk och överförs till kommunen. Vid överförandet ökar kommunens kapitalkostnader. De höga staplarna vid 2027 är när projekt Hagby Äng och Kulle beräknas vara klart och 2031 är projekt Näsängen. De faktiska utgifterna för byggandet av dessa beräknas ske löpande åren innan projekten överläts.

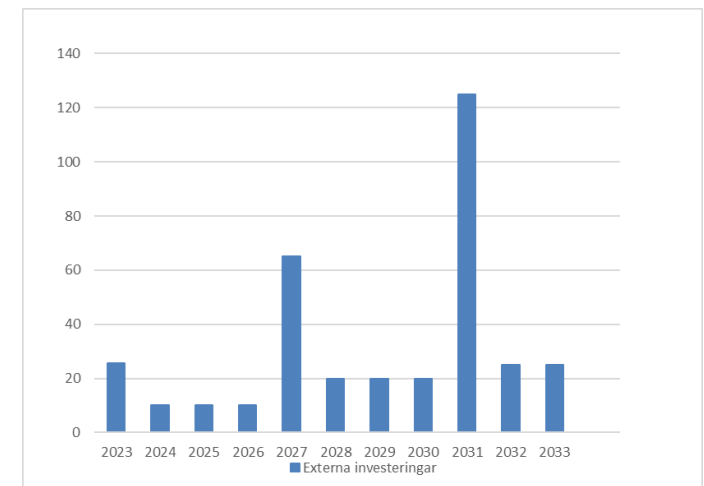

Diagram 10: Diagram för externa investeringar i Mkr

Finansieringen av ett exploateringsprojekt kan ske på olika sätt:

- Skattemedel
- Genom markförsäljning till byggherre
- Genom tomtförsäljning till privatpersoner
- Genom uttag av ersättningar
- Genom uttag av anläggningsavgifter för vatten- och avlopp etc.

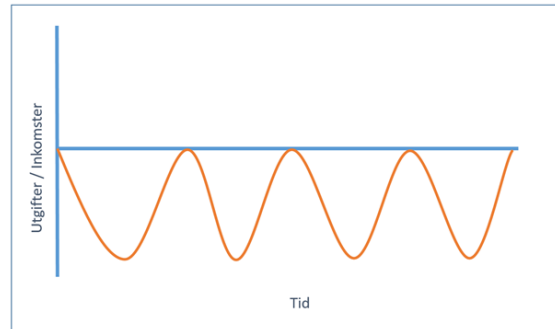
Kommuns övergripande princip vad avser stadsbyggnadsprojekt är att det ska ske på ett sådant sätt att kommunens kostnader för planläggning och genomförande ska täckas av markförsäljningsintäkter och/eller ersättningar från exploatör. Kommunen tillämpar även medfinansieringsersättning till följd av kommunala investeringar i statlig eller regional transportinfrastruktur.

Sedan 1 april 2017 har kommunerna enligt plan- och bygglagen rätt att i exploateringsavtal ta ut så kallad medfinansieringsersättning i samband med investeringar i statlig eller regional infrastruktur. Den får tas ut under förutsättning att den väg eller järnväg som kommunen bidrar till medför att den fastighet eller de fastigheter som omfattas av detaljplanen kan antas öka i värde.

8.1.3 Exploateringsverksamheten - olika typer av projekt

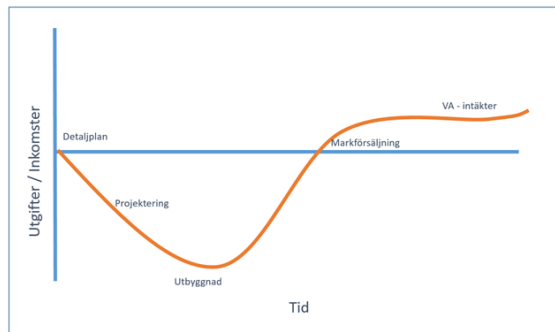
Byggherreprojekt är en typ av exploateringsprojekt där kommunen inte äger marken. Kommunens roll är att vara huvudman för gator, torg, belysning med mera. Kommunen tar betalt för de åtgärder som utförs genom bland annat ersättning i exploateringsavtalet och anlägg-

ningarna övergår till kommunens ägo. Kostnaderna faktureras exploatören löpande. Exempel på denna typ av projekt i Österåker är Fredsborg och Täljöviken.

Figur 2: Betalningsströmmar vid byggherreprojekt

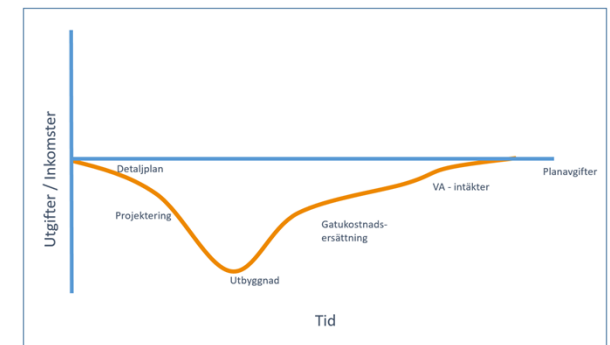
Markansvisningsprojekt sker när kommunen avser sälja mark till exploatör för framtida bebyggelse. Kommunen iordningställer marken för att möjliggöra exploatering. Kommunen har inledningsvis utgifter för planer, projektering och utbyggnad. Försäljningsintäkterna bör normalt sätt täcka kommunens utgifter och ge ett över-

Figur 3: Betalningsströmmar vid markansvisningsprojekt.

skott. Ersättning regleras vanligtvis i markförsäljningen. Exempel på denna typ av projekt i Österåker är Östra Kanalstaden och del av Hagby äng och Kulle.

Nya detaljplaner som medför framtida planavgifter. Dessa projekt avser oftast gamla fritidshusområden som mer eller mindre blivit områden för permanentboende. Det finns ett behov av att reglera utvecklingen och användningen av området. Innan ny detaljplan tas fram föregås det av fördjupade översiktsplaner eller program. Kommunen tar därefter fram en detaljplan och gör investeringar i kapaciteten i VA- och gatunät. Investeringar bekostas vanligtvis av fastighetsägarna. Investeringar utöver lägsta godtagbara krav finansieras av kommunen. Uppbearbetade kostnader och intäkter ska kostnadsföras det år de uppkommer. Exempel på ett sådant område är Täljö-Gottsunda och Svinninge.

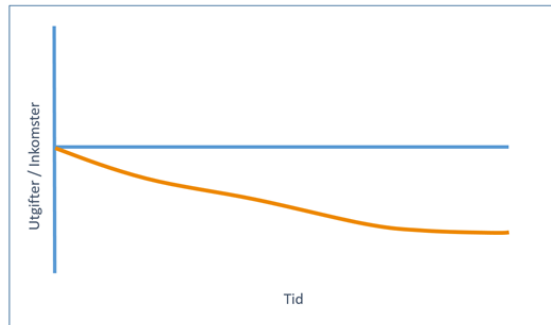

Figur 4: Betalningsströmmar vid förnyelseområde

Infrastrukturprojekt är sådana investeringar som behövs för att knyta ihop nya områden med befintlig bebyggelse eller att upprätthålla redan befintlig kapacitet. Kostnaderna för dessa projekt kan kommunen vanligtvis inte belasta exploatören med. Ibland kan det

finnas statsbidrag att söka, men i de flesta fall handlar det enbart om utgifter. Exempel på denna typ av projekt i Österåker är ombyggnation av Margretelundsvägen med kringinvesteringar eller bytet av Säbybron.

Figur 5: Betalningsströmmar vid infrastrukturprojekt

8.1.4 Kapitalkostnader

Kapitalkostnader är driftkostnader genererade av investeringsverksamheten. Kapitalkostnaderna består av både avskrivnings- och interna räntekostnader. Avskrivningar används i redovisningen för att fördela utgiften över tillgångens ekonomiska livslängd. Avskrivningarna beräknas öka under prognosperioden utifrån identifierat investeringsbehov. Osäkerhet ligger i när varje investeringsprojekt kan tas i bruk och aktiverats som en anläggning. Förskjutningar på grund av yttre omständigheter, såsom överklagan av gjord upphandling, hög belastning hos leverantör med mera kan förekomma.

Figur 6: Kapitalkostnadsutveckling under prognosperioden.

8.2 Kommunal Service och välfärdstjänster

Ett av kommunens strategiska områden i visionen är valfrihet och Österåker är en kommun som präglas av en mångfald av utförare inom de olika verksamhetsområdena. Kommunens välfärdstjänster levereras av både privata och kommunala alternativ. Kommunen välkomnar initiativ från utomstående och egna medarbetare att utmana kommunen i syfte att överta verksamhet i andra driftsformer, så kallad utmanarrätt. All kommunal verksamhet kan utmanas utom myndighetsutövning och strategiska ledningsfunktioner. Ambitionen är att förändra och utveckla kommunens verksamhet genom att öka mångfalden i utbudet av tjänster och därmed öka valfriheten, samtidigt som skattebetalarnas medel används effektivt. Gemensamt för samtliga aktörer och leverantörer av välfärdstjänster i Österåkers kommun är att invånarnas bästa ska stå i fokus. Detta säkerställs

bland annat genom att nämnderna följer upp verksamheterna kontinuerligt under året.

8.2.1 Utbildning

Inom verksamhetsområdet utbildning ingår förskola, pedagogisk omsorg, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola, anpassad gymnasieskola och vuxenutbildning.

Förskola och pedagogisk omsorg

I kommunen finns det 38 förskolor varav 17 är kommunala och 21 är fristående. Det finns 20 utförare inom pedagogisk omsorg varav 1 är kommunal.

Antal folkbokförda barn i åldersgruppen 1-5 år var 3 111 i december 2022. Vid mättillfället i september 2023 var 2 652 barn inskrivna i förskola och 131 barn i pedagogisk omsorg. Drygt 53 procent av folkbokförda barn inom förskola går i en kommunal förskola.

Den totala kapaciteten i förskola och pedagogisk omsorg i kommunen uppges från huvudmännen vara nästan 3 000 platser. Under perioden 2024-2026 väntas antalet barn 1-5 år som är i behov av förskola vara svagt avtagande. Behovet är beräknat utifrån en nyttjandegrad om 90 procent. Under utblicksperioden väntas behovet succesivt öka och 2033 finns enligt prognosen cirka 4 000 barn i åldern 1-5 år som är i behov av en förskoleplats, vilket skulle innebära en ökning om strax över 1 000 barn jämfört med 2023. Sammantaget behövs cirka 7-8 nya förskolor i kommunen mellan 2027-2033 i takt med att de stora nyetableringsområdena

väntas stå klara, så som till exempel Hagby Äng och Kulle. Även inom de centrala delarna av kommunen och i Svinninge förväntas en stor ökning av antal barn under perioden.

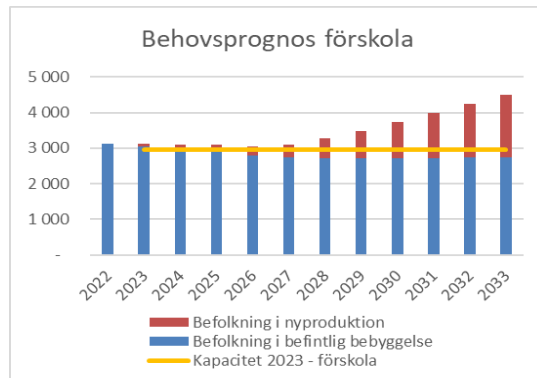

Diagram 11: Behovsprognos förskola

Från 2023 infördes lagändringar om tydligare och utökade krav på pedagogisk omsorg för att stärka kvaliteten och likvärdigheten med koppling till att förbereda barnen för fortsatt lärande i skolväsendet. Riksdagen beslutade också om ändring i skollagen för att öka deltagande i förskola och att fler barn ska få möjlighet till bättre språkutveckling i svenska. Effekterna av lagändringarna har hittills endast haft administrativa konsekvenser, men kommer fortsätta utvärderas under 2023.

Grundskola och fritidshem

I kommunen finns 12 kommunala och 5 fristående grundskolor. Till höstterminen 2024 kommer ytterligare en fristående grundskola att etablera sig i kommunen. Den obligatoriska utbildningen omfattar förskoleklass (F) och grundskola/anpassad grundskola årskurs 1-9.

Fritidshem erbjuds till och med vårterminen det år barnet fyller 13 år.

Antal folkbokförda barn i åldersgruppen 6-15 år var 6 587 i december 2022. Den totala kapaciteten i årskurs F-9 inom kommunen uppges från huvudmännen vara cirka 6 420 platser. I september 2023 var totalt 6 474 elever inskrivna i förskoleklass och grundskola. Drygt 86 procent av eleverna gick på en skola inom kommunen, varav 66 procent gick på en kommunal skola och drygt 20 procent på en fristående skola. Ungefär 14 procent av eleverna gick på en skola utanför kommunen. Vid samma mättillfälle var cirka 3 300 elever inskrivna på fritidshem.

Under perioden 2024-2026 väntas antalet barn 6-15 år öka med knappt 200 barn. Under utblicksperioden väntas behovet succesivt öka och 2033 finns enligt prognosen cirka 8 400 barn, vilket är en prognostiserad ökning om cirka 1 800 barn jämfört med 2023. Ökningen fram till 2033 innebär ett behov av 2-3 nya skolenheter.

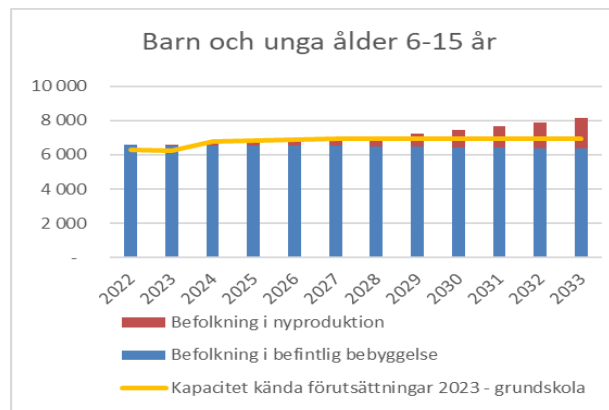

Diagram 12: Behovsprognos grundskola

Gymnasieskola

I gymnasieskolan finns högskoleförberedande och yrkesförberedande program samt introduktionsprogram för elever som inte är behöriga till gymnasieskolan. I kommunen finns en kommunal och en fristående gymnasieskola. I september 2023 var totalt 2 047 folkbokförda elever inskrivna i gymnasieskolan. Av dessa går 27 procent i den kommunala gymnasieskolan i kommunen och 14 procent i den fristående, resterande elever har valt gymnasieskolor utanför kommunen, huvudsakligen i fristående regi.

Baserat på de senaste årens val av gymnasieutbildning väntas intresset för högskoleförberedande program fortsätta att dominera. De största programmen är ekonomi- och samhällsprogrammet. Nationellt har åtgärder vidtagits för att öka intresset för yrkesförberedande program. Från och med höstterminen 2023 ska alla kurser som krävs för grundläggande behörighet till högskola ingå i programstrukturen för alla yrkesprogram. Yrkesprogrammets omfattning ökar därmed med 200-300 poäng, men utbildningens längd är oförändrad.

Vuxenutbildning

Vuxenutbildningen har under senare år fått en allt större betydelse för bland annat integration och kompetensförsörjning, då gymnasieskolan inte räcker till för att tillgodose arbetsmarknadens behov av yrkesutbildad arbetskraft.

I den kommunala vuxenutbildningen ingår vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå, särskild utbildning för vuxna, samt svenska för invandrare (SFI). Österåkers kommun erbjuder vuxenutbildning genom omkring 35 privata utförare och i egen regi genom auktorisationsavtal i samverkan med ett antal norrortskommuner, Vux Norrort*. Kommunen är huvudman för den kommunala vuxenutbildningen oavsett driftsform. 2022 studerade drygt 1 500 personer inom den kommunala vuxenutbildningen, ett antal som legat på samma nivå de senaste tre åren. Det största antalet, cirka 860 personer, läser inom gymnasiala utbildningar, 470 personer läser SFI och drygt 200 läser grundläggande vuxenutbildning och 10 inom särskild utbildning för vuxna. Antalet studerande inom grundläggande och gymnasiala utbildningar prognostiseras öka under de kommande åren som en effekt av lågkonjunkturen. Antalet SFI-elever påverkas av minskad migration och ett relativt stort antal krigsflyktingar från Ukraina. På totalen kommer troligen antalet SFI-elever att öka något. En viktig fråga inom vuxenutbildning under de kommande åren är dels behovet av lokala uppdragsutbildningar, dels efterfrågan på utbildningar inom yrkeshögskola. Fortsatt regional samverkan inom vuxenutbildningen bedöms vara en viktig faktor för att möta framtidens arbetsmarknadsbehov och invånarnas önskemål.

*Danderyd, Täby, Vallentuna, Vaxholm, Österåker, Sigtuna, Sollentuna, Solna, och Uppsala

8.2.2 Vård och omsorg

Inom verksamhetsområdet vård och omsorg ingår äldreomsorg med särskilt boende och hemtjänst, samt funktionsnedsättning, LSS** och psykiatri.

Äldreomsorg

Volymerna inom äldreomsorgen har historiskt ökat och prognoserna visar på en allt snabbare ökning. Undantaget är mellan 2020 och 2021 då volymerna minskade med anledning av att många äldre drabbades av covid-19, vilket ledde till ett ökat antal avlidna jämfört med andra år. Kommande tio år förväntas antalet personer som är 80 år eller äldre att öka med omkring 75 procent i kommunen. För personer som är 90 och äldre, beräknas ökningen under samma period vara 145 procent. Det är också fler personer som lever längre med kroniska hälsotillstånd, vilket innebär behov av vård och omsorg.

För att klara av att ge stöd och hjälp till fler krävs förebyggande insatser. Flexibla lösningar behövs där till exempel utbildning och mötesplatser kan erbjudas till flera av kommunens invånare oavsett ålder. Samverkan med andra aktörer, så som primärvården, frivilligorganisationer och andra myndigheter kommer också att vara viktigt.

Antagandet som ligger till grund för beräkningarna är att cirka 1,2 procent av åldersgruppen 65-79 år och 6,5 procent av åldersgruppen 80 år och äldre har behov av särskilt boende. För gruppen som är 90 år och äldre antas behovet av särskilt boende vara 24 procent. Insatserna hemtjänst och övriga omsorgsinsatser beräknas öka i takt med befolkningsutvecklingen över 65 år.

Det finns påverkansfaktorer som är avgörande för att invånare ska kunna bo kvar hemma, exempelvis tillgång till hemtjänst, olika former av hjälptjänster, tillgång till trygghetsboende, välfärdsteknik och hälsofrämjande, förebyggande och rehabiliterande insatser.

Funktionsnedsättning

Den 1 januari 2023 trädde nya bestämmelser genom en lagändring om personlig assistans i kraft både enligt LSS och Socialförsäkringsbalken*** vilket påverkar både kommunen och Försäkringskassan. Genom lagändringen har två nya grundläggande behov tillkommit samtidigt som andra behov tagits bort eller ersatts med schabloner. Sannolikt kommer lagändringen leda till att fler barn får rätt till insatsen.

**Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionsbinder

***Socialförsäkringsbalken (2010:110)

Den 1 mars 2023 presenterades förslaget om ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans. Förslaget innebär att staten genom försäkringskassan ska ha ett samlat huvudmannaskap för beslut om och finansiering av insatsen personlig assistans. Kommunerna ska fortsätta att utföra personlig assistans om den enskilde begär det. Det statliga huvudmannaskapet föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Behovet av bostäder i kommunen ökar med befolkningmängden. De personer med funktionsnedsättning som har ett omfattande behov av omvårdnad har behov av bostad med särskild service. Psykisk ohälsa ökar bland befolkningen. Detta leder till komplexa behov som kräver särskild kompetens. Inom LSS är bedömningen att det finns behov av ytterligare ett gruppboende med sex platser fram till 2033.

Antagande görs att behovet av kontaktperson, ledsagning och avlösarservice enligt LSS ökar i paritet med befolkningsökningen.

Socialpsykiatri

Förslaget på ny socialtjänstlag, Hållbar socialtjänst, bereds i regeringskansliet. Ändringar som föreslås i lagförslaget innefattar förtydligande av socialtjänstens ansvar för förebyggande insatser som även skulle kunna ges utan biståndsbeslut. Andra ändringar är ansvarsfördelning mellan kommun och region för brukare med missbruk och psykisk funktionsnedsättning där regionernas hälso- och sjukvård ska ansvara för all behandling av skadligt bruk och ska ges samordnat med behandling för andra psykiatriska tillstånd. Socialtjänstens huvudupp-

drag blir då att stärka den enskildes resurser och funktionsförmåga genom sociala stödinsatser.

Antagande görs att behovet av insatser för målgruppen inom socialpsykiatri ökar i paritet med befolkningsökningen.

Övrig socialtjänst

Övriga verksamheter inom socialtjänsten, så som individ och familjeomsorg, familjerätt och familjerådgivning, missbruk och ekonomiskt bistånd och våld är att behoven inom dessa områden växer i paritet med befolkningsökningen.

Den nya socialtjänstlagen, som tros träda i kraft 2026, innebär att socialtjänsten får ett mer förebyggande uppdrag, där insatser i större omfattning ska kunna erbjudas utan biståndsbeslut. Det kan påverka verksamhetsområdets utveckling och behov framåt.

8.2.3 Kultur och Fritid

Inom verksamhetsområdet ingår musikskola, öppen ungdomsverksamhet, bibliotek, kultur, finsk förvaltningsområde, samt drift och underhåll av olika typer av anläggning.

En betydande del av kommunens invånare finns antingen inom en organiserad idrottsrörelse eller är motions- och spontanutövare och nyttjare av öppna, allmänt tillgängliga resurser som spår och leder, utegym, aktivitetsparker och friluftsområden. Friluftsmiljöerna är kostnadseffektiva att driva, men resurskrävande kopplat till markägarfrågor och nyttjande-

rättsavtal. Att andel äldre i befolkningen ökar förväntas ge en större framtida efterfrågan av rekreationsplatser ur ett hälsofrämjande perspektiv.

Nya anläggningar kräver stora ytor vilka inte alltid finns i kommunens ägo. Fokus behöver därför ligga på att optimera befintligt anläggningsbestånd för långsiktigt, hållbart nyttjande. Likvärdighet eftersträvas för den bredd av verksamheter som verkar i kommunen.

Stor andel av ungdomarna 13-18 år besöker fritidsgårdarna med någon form av regelbundenhet. Fältgruppen når många fler i målgruppen 10-18 år. Stabil och ändamålsenlig resurssättning är en förutsättning för att verksamheten ska lyckas då långsiktigt relationskapande, kontinuitet och aktiviteter är nyckelfaktorer. Ett utvecklingsarbete med fokus på delaktighet, icke-formellt lärande och trygghet har inletts.

Behoven inom flera av verksamheterna, så som musikskola, öppen ungdomsverksamhet, bibliotek och kulturarrangemang beräknas växa i paritet med befolkningen under prognos- och utblicksperioden.

I juli 2023 trädde en ny lag* i kraft som utökar det kommunala ansvaret för brottsförebyggande arbete. Inom verksamhetsområden finns stor potential att verka socialt främjande och förebyggande, samt bidra till trygga livsmiljöer.

8.3 Centrala Poster

Centrala poster utgörs av såväl kostnadsposter som intäktsposter och består i huvudsak av regleringspost avseende pensioner, statsbidrag, markaffärer, oförutsedda kostnader samt finansiella poster.

8.3.1 Pensioner

Kommunens upparbetade pensionsskuld är uppdelad i två typer av skulder. Den som är intjänad före och den som är intjänad efter 1998.

Kommunen redovisar sin pensionsskuld enligt blandmodellen**. Blandmodellen innebär en blandning av en kassamässig och bokföringsmässig logik. Pensionsförpliktelsen och löneskatten som är intjänad före 1998 ska enligt lagstiftningen redovisas som en ansvarsförbindelse inom linjen (utanför balansräkningen), och kostnader ska belasta resultatet först vid utbetalningstillfället, det vill säga en kassamässig logik. Pensionsförpliktelser och löneskatter som är intjänade efter 1998 ska redovisas som en kostnad när förpliktelsen uppkommer, och tas upp i balansräkningen som en avsättning. Denna del av pensionsåtagandet bygger på en

bokföringsmässig logik.

Ett nytt pensionsavtal gällande från 2023 är helt avgiftsbestämt och syftar till att minska kommunernas pensionsskuld som kommer från den förmånsbestämda delen i tidigare pensionsavtal.

Kommunens pensionsförvaltare, KPA, har på uppdrag av kommunen gjort en långsiktig beräkning av kommunens pensionsåtagande. Pensionsskulden, inklusive särskild löneskatt, i ansvarsförbindelsen beräknas vid årsskiftet 2023 uppgå till strax över 600 mnkr och fram till 2033 beräknas den ha minskat till cirka 350 mnkr. Skulden beräknas vara helt utbetald i mitten av 2060-talet.

Pensionsskulden i balansräkningen består av förmånsbestämd ålderspension intjänad efter 1998 av anställda födda före 1986. I och med nytt pensionsavtal från 2023 fylls inte denna pensionsskuld på med nya individer, däremot ligger intjänande för de individer kvar som inte aktivt valt att byta till den nya pensionslösningen. Pensionsskulden uppgår vid årsskiftet 2023 till knappt 400 mnkr och beräknas öka under 2024 och 2025 för att sedan plana ut.

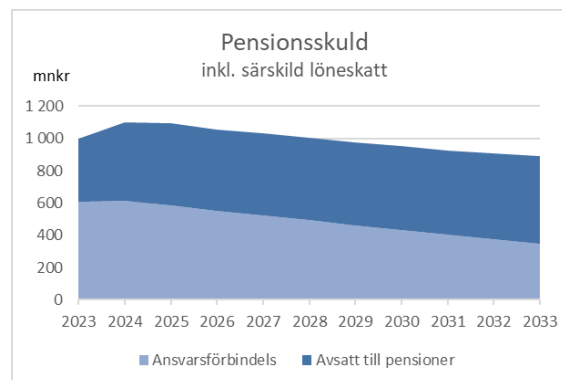

Diagram 13: Pensionsskuld inkl. särskild löneskatt

Kommunens totala pensionskostnader består av pensionsutbetalningar, pensionsavsättningar samt pensionsavgifter, vilket genereras från pensionssystemets tre aktiva delar. Särskild löneskatt inkluderas i alla delar.

Pensionskostnaderna är tillfälligt höga 2023 och 2024 med anledning av inflationen och dess inverkan på prisbasbelopp (PBB). Prisbasbeloppet räknas varje år ut av SCB och beslutas av regeringen. PBB baseras på KPI juni föregående år. PBB ligger bland annat till grund för värdesäkring av intjänad pension och får kostnadseffekt på alla delar inom kommunens totala pensionskostnader. 2025 prognostiseras pensionskostnaderna vara åter på normala nivåer och prognostiseras öka efterföljande år i takt med utvecklingen av PBB och att lönesumman ökar. Utbetalningarna och avgifterna i ansvarsförbindelsen kommer att klinga av medan den avgiftsbestämda pensionen kommer att öka, vilket Diagram 14 visar.

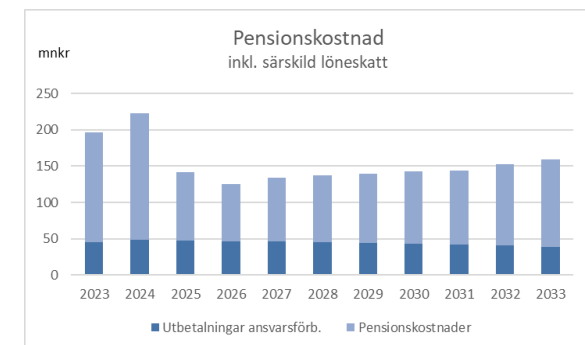

Diagram 14: Pensionskostnad inkl. särskild löneskatt

*Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

**Lag (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning 6 kap. 4§

8.3.2 Finansiella Poster

De finansiella posterna består av både intäkter och kostnader. Intäkterna är i första hand borgensavgifter, ränteintäkter på kommunens likvidkonto, realiserade vinster för placerad likviditet i värdepapper, samt avkastning från koncernbolagen. För prognosperioden har finansiella intäkter beräknats för borgensintäkter. Av försiktighetsprincip har inga övriga finansiella intäkter beräknats.

Finansiella kostnader utgörs till största del av förändringar i kommunens avsättningar. Kommunens största avsättningar är kopplade till pensionsskulden, läs mer under kapitel 8.3.1, och till kommunens åtagande i Sverigeförhandlingen för medfinansiering av Roslagsbanan in till city. Kommunens avsättning för medfinansieringen nuvärdesberäknas till dagens penningvärde. Den indexregleras årligen med KPI, samt SKR:s prognos för KPI för kommande budget och prognosår, därefter antas att KPI uppgår till två procent vilket motsvarar riksbankens mål för inflationen. Som räntesats används indikativa räntor från Kommuninvest.

Enligt Kommunfullmäktige ska berörda kommunala bolag betala en årlig borgensavgift. Enligt 2022 års bokslut för Österåkers kommun uppgick borgensåtagandet till 3 400 mnkr. Borgensavgifter genererar således en årlig intäkt på cirka 13 mnkr, vilket är medräknat i prognosperioden.

Kommunala bolag har inte som mål att vara vinstdrivande. Därav har ingen avkastning beräknats från bolagen under prognosperioden.

Kommunen har placerat medel i olika portföljer, pension respektive överlikviditet. De placerade medlen klassificeras som omsättningstillgångar och är kontinuerligt föremål för köp och försäljning. För bevakning och rapportering av portföljerna samarbetar kommunen med Söderberg och Partners Placeringsrådgivning AB.

Placering av medel om 130 mnkr har gjorts enligt kommunens policy för förvaltning av pensionsmedel. Vid delårsbokslutet för augusti månad 2023 uppgick marknadsvärdet på tillgångarna i portföljen till cirka 199 mnkr.

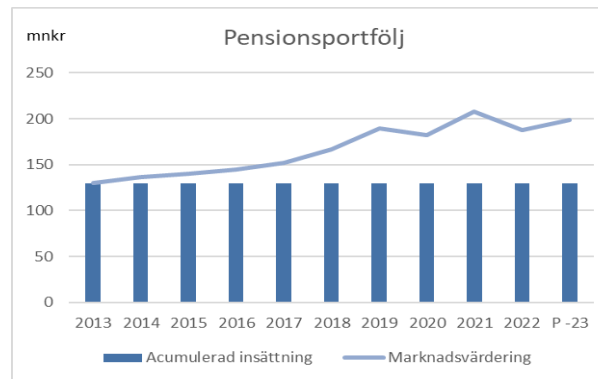

Diagram 15: Pensionsportfölj

Överlikviditet om 300 mnkr placerades 2014 och ytterligare 100 mnkr placerades under 2017 i enlighet med Kommunfullmäktiges policy för överlikviditet. Vid delårsbokslutet för augusti månad 2023 uppgick marknadsvärdet på tillgångarna i portföljen till cirka 462 mnkr.

Nedviktning och uppviktning genomförs enligt förvaltarens bedömning och i linje med kommunens placeringspolicy och modell för förvaltning av portföljerna. Modellen är reaktiv vilket innebär att när förutbestämda kriterier uppfylls sker en ned- eller uppviktning i en, av modellen, begränsad omfattning.

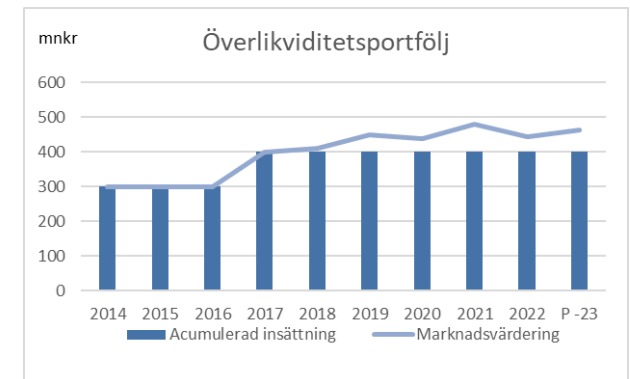

Diagram 16: Överlikviditetsportfölj

9 Vad blir kommunens beräknade resultat?

Kommunens prognostiserade intäkter matchade med de prognostiserade kostnaderna ger kommunens beräknade resultat för prognosperioden.

Utgångspunkten för analysen är prognosen för 2023 och givna förändringar i budget för 2024. De eventuellt negativa avvikelserna i nämnderna som uppstått under 2023 antas vara hanterade med åtgärdsplaner för att uppnå en budget i balans från 2024. I annat fall kommer framtida kostnadslägen ligga över den prognostiserade nivån.

I prognosen har hänsyn tagits till löne- och prisförändringar som för prognosperioden uppskattas till cirka 2,5 procent i snitt över åren. Kommunens totala kostnader, inklusive prisutveckling och volymförändringar beräknas med en utveckling om i snitt cirka 5,4 procent per år, samtidigt förväntas intäkterna öka med i snitt 5,2 procent per år. Båda med viss variation mellan åren.

I diagram 17 visas utvecklingen av kostnader och intäkter utifrån tjänstemannaorganisationens sakkunskap baserat på redan fattade politiska beslut och antaganden om framtida utveckling.

Kommunens ambition är att ständigt effektivisera verksamheten och det är dessutom en förutsättning för att nämnderna ska kunna bedriva verksamheten med bibehållen eller förbättrad kvalitet under föreliggande förutsättningar. Bedömning i prognosen är ett behov av i snitt 0,5 procents årlig effektivisering. Ett exempel på effektivisering kan vara att förbättra en process genom förändrade arbetssätt eller genom systemutveckling, vilket gör att större volymer kan hanteras med färre handläggare eller bibehållt antal medarbetare och med högre kvalitet för invånarna/brukarna som resultat.

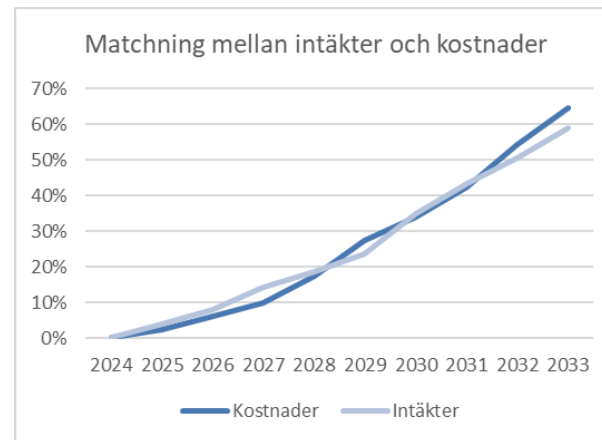

Diagram 17: Matchning mellan kostnader och intäkter

För att uppnå kommunens finansiella mål är resultatnivån beräknad till 2,5 procent av skatter och bidrag. De finansiella målen är starkt soliditet, att anslagsfinansierade investeringar ska vara självfinansierade och att beräknad nettokostnadsutveckling per invånare inte ska överskrida 3 procent i snitt för respektive mandatperiod.

Under förutsättningar att de finansiella målen uppnås fortsätter Österåker upprätthålla en robust hållbar ekonomi.

10 Risker och osäkerhetsfaktorer

När man gör en långtidsprognos finns det flera risker inbyggt i det. Nedan lyfts flera framtida risker/osäkerhetsfaktorer fram med en långtidsprognos, samt hur det kan påverka framtida resultat.

Prognosen bygger på antaganden om en jämn samhälls-ekonomi utan svängningar, så som hög- och lågkonjunktur. Antagande om tillväxten i befolkningen har sin grund i bostadsbyggnadsprognos. Konjunkturläget kan komma att påverka bostadsmarknaden och kommunens ekonomi ytterligare. Kommunens ekonomi påverkas av fler faktorer och i tabellen nedan visas exempel på hur förändringen av några väsentliga parametrar skulle påverka kommunens resultat. Värdena utgår ifrån Verksamhetsplan 2024-2026, budget 2024.

En stor del av kommunens intäkter utgörs av statsbidrag. Dessa är inte indexerade och kommunsektorns finansiering blir således beroende av statens välvilja och finansiella möjligheter. I kalkylen har en uppräknig i takt med inflationen antagits.

Händelse	mnkr
Ändrad utdebitering, 1 kr	153
Förändrat skatteunderlag i riket, 1 %	22
Nettokostnadsförändring, 1 %	28
Förändrad befolkning, 100 invånare	6
Löneökning, 1 %	11,4
En miljard kr i statlig satsning till kommunerna	4,7
10 heltidstjänster	7

Tabell 5: Faktorer eventuella påverkan på kommunens resultat

Att vara en tillväxtkommun innebär en utmaning när det gäller den strategiska lokalförsörjningen. Det finns en risk att stå utan nödvändiga lokaler och tvingas till dyra tillfälliga lösningar. Samtidigt är det inte önskvärt att stå med ett överskott på lokaler om man bygger för tidigt och för mycket. En del av de kommande volymökningarna kan komma att hanteras av enskilda aktörer. Det gäller även lokalförsörjningen.

Syftet med översynen av den kommunalekonomiska utjämnningen är att säkerställa att utjämnningssystemet ger kommuner och regioner likvärdiga ekonomiska förutsättningar att tillhandahålla välfärd och annan kommunal service, trots skillnader i skattekraft och strukturella förutsättningar. Slutsatser i den pågående utredningen kan komma att påverka kommunens ekonomi. Eventuella effekter av utredningen är inte beaktade i prognosen.

II Sammanfattning

Den långsiktiga ekonomiska planeringen visar att kommunen är, och fortsatt kommer vara, i en period av tillväxt. Under prognosperioden kommer befolkningen att växa med cirka 30 procent, från cirka 49 140 invånare 2022, till drygt 65 000 invånare 2033. Bostadsbyggandet är den viktigaste påverkansfaktorn för befolkningsökningen och den långsiktiga ekonomiska planeringen har utgått från ett huvudscenario med en 80 procentig byggtakt, där hänsyn tagits till kommunens åtagande och mål i Sverigeförhandlingen. Framförallt sker en utbyggnad i stationsnära områden, i centrala Åkersberga och västerut.

När det gäller befolkningsstrukturen är det framförallt de yngsta åldersgrupperna (0-5 år) och de äldsta (80 år och äldre) som kommer att växa i förhållande till övriga grupper under prognosperioden. För att kunna möta invånarnas behov av, och förväntningar på, kommunala tjänster och kommunal service behöver investeringar göras inom de olika verksamhetsområdena för att möta behovet. Befolkningsprognosen, tillsammans med verksamheternas framåtblickar, synliggör de behov och utmaningar kommunen står inför under kommande tioårsperiod.

Med anledning av detta står kommunen inför ekonomiska utmaningar både kopplat till demografiska förändringar och kompetensförsörjning. För att kunna säkerställa att service i framtiden kan tillhandahållas på samma nivå som idag, utan att behöva öka skatteuttaget, behöver kommunen fortsätta att upprätthålla ett gott resultat över tid. Är resultatet över tid tillräckligt för att finansiera hela eller större delen av investeringar och reinvesteringarna, kommer utrymmet för verksamhetens kostnader förbli oförändrad, och därmed kan kommunens potential att tillhandahålla service anses vara intakt.

Konjunkturen påverkar skatteunderlaget och därmed kommunens intäkter. Det är svårt att parera kostnadsutvecklingen vid intäktssvängningar och det finns alltid en viss osäkerhet om vad utfallet för skatter och bidrag blir. Genom ett budgeterat överskott, på en lokalt anpassad nivå, får kommunen en buffert som gör att kommunen bättre kan hantera osäkra prognoser utan att tvingas till kortsiktiga besparingsåtgärder. Kommunen kan också jobba med ett konjunkturanpassat budgeterat resultat. Det innebär att under goda tider budgetera för ett större positivt resultat, och under sämre tider ett mindre positivt resultat. Detta skapar utrymme för att undvika neddragningar vid lågkonjunktur.

För att fortsatt kunna upprätthålla en robust hållbar ekonomi så behöver kommunen uppnå de, av Kommunfullmäktige fattade, finansiella målen. Nettokostnadsutvecklingen per invånare behöver vara under 3 procent för respektive mandatperiod. Anslagsfinansierade investeringar behöver vara självfinansierade och soliditeten stärkas. För att hantera framtida volymer, pris- och löneökningar, samt avskrivningskostnader kopplat till investeringsbehov är bedömningen utifrån prognosen ett fortsatt behov av effektivisering med i snitt 0,5 procent årligen och ett beräknat behov av höjd resultatnivå till i snitt 2,5 procent årligen av skatter och bidrag.

Utsikt från Hackstabacken